

Prin cultură la identitate și spiritualitate

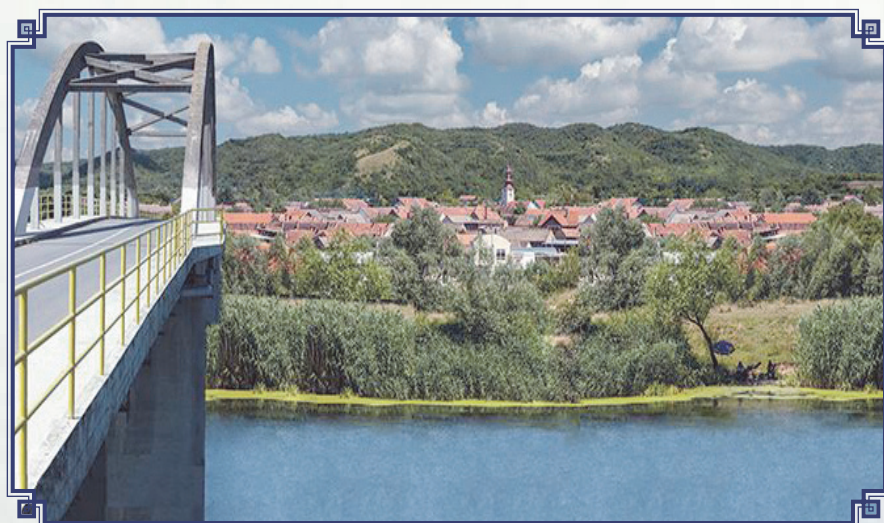
GLASUL

CERBICIEI

www.ris.org.rs

REVISTĂ DE ACTUALITATE, CULTURĂ ȘI ISTORIE A ROMÂNILOR DIN SERBIA Nr. 17 * Anul VIII * 2017 * Vârșeț * Exemplar gratuit

Asociația "Românii Independenți din Serbia" a stopat desființarea Căminului Local din Grebenaț

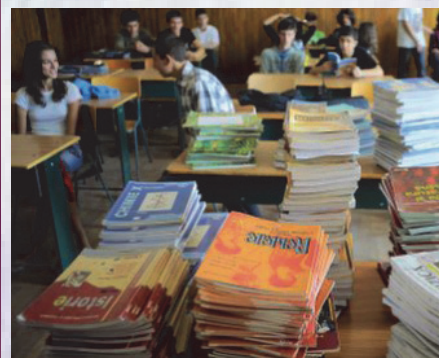

**Adam Duma - Neamțu
Ultimul haiduc al Banatului**

**"Glasul Cerbiciei" apare cu sprijinul
Ministerului pentru Românii de Pretutindeni**

**Autobiografia stegarului
Trăilă Spăriosu, un
document valoros din
istoria grănicerilor bănățeni**

**Primele manuale românești
elaborate în Serbia**

**Tijana Anđelković, o tânără
timoceană care promite mult**

*Istorie și destin românesc**Oază de lumină, liniște și armonie*

SIMBOL AL CREDINȚEI ȘI NEAMULUI ROMÂNESC

Un zugrav de elită - Vasile Diaconul de la mănăstirea Srediștea Mică

Cea dintâi amintire istorică despre pictura românească din Banat o găsim în secolul al XVIII-lea, după retragerea turcilor, când s-au înființat în diverse părți ale provinciei școli de zugravi români, cu menirea să-i pregătească pentru pictarea noilor biserici ce se ridicau în locul celor distruse de turci. Școlile acestea erau inițiate și susținute de vechile mănăstiri românești. Cronicile ne pomenesc despre vestita școală de pictură religioasă a lui Vasile Diaconovici Loga, bunicul marelui pedagog bănățean de mai târziu - Constantin Diaconovici Loga. Această școală funcționa în comuna Srediște de lângă Vârșeț, începând cu 1736 și a dat pictori renumiți precum Raicu din Vârșeț, Petruți din Timișoara și pe George, fiul lui Vasile Diaconovici Loga. Ei au fondat, la rândul lor, alte școli. Cu ei începe șirul de artiști bănățeni care au format școala incipientă de pictură românească din Banat. Cea mai mare parte a lor erau iconari, zugrăvind pe sticlă sau pe lemn diverse imagini de sfinți pe care le vindeau apoi la târguri, dar fără îndoială mulți dintre ei au ajuns la o manieră perfecționată de a lucra cu penele.¹ Școala de zugravi de la Srediștea Mică poa-

te fi considerată drept cea mai veche instituție de învățământ din această parte a Banatului, despre care se amintește în cărțile de specialitate, practic unica școală românească despre care se știe că a existat și funcționat în acest străvechi așezământ cultural și religios aproape de Vârșeț. Metoda de lucru a zugravilor veniți din Țara Românească consta în aceea că au activat în cadrul anumitor

*Hristos Răstăgnit, autor
George Diaconovici, Srediștea Mare*

¹ Aurel Cosma, *Pictura românească din Banat de la origine până azi*, Timișoara, 1940, p. 28.

taife (rufete), adică asociații de breaslă, drept dovadă fiind unele inscripții de pe pereții bisericilor. Prin școala călugărului din Tismana și zugravului Vasile Alexievici au trecut mulți cărturari, printre alții tatăl lui Constantin Diaconovici Loga, ucenicul Stancu, Radu Lazarovici, preot în Caransebeș, Ioan Popovici și alții.² Printre numeroșii pictori din Banat, Vasile Loga ocupă un loc de frunte. Numele lui este legat de începuturile artei românești în Banat, dar totodată și de începutul vieții școlare în secolul al XVIII-lea.

Vasile Diaconul, iconar și pictor de biserici, se evidențiază drept primul pictor român din Banat, sensibil la iconografia și limbajul formal de factură barocă.³ Vasile Diaconovici Loga a reprezentat o figură proeminentă a vieții artistice din Banat la mijlocul secolului al XVIII-lea. Tehnica lui Diaconovici este mai avansată, figurile sunt mai viabile și privirile lor au o expresivitate, o luminoasă pătrundere. Proportțiile liniilor se armonizează cu mișcările care se degajează din ele. În general, toată pictura sa denotă un studiu prealabil și o concepție care o ridică la rang de adevărată artă.⁴

Școala organizată de Vasile Diaconovici pregătea în special pictori de iconostase, de prapori și icoane. Diaconul Vasile avea doi fii, cel dintâi Eustatiu, devenind preot în Srediștea Mică și Srediștea Mare, iar George, care și-a ales în-deletnicirea de pictor de biserici, conducând și școala de zugravi înființată de tatăl său. În școala sredișteană s-au pus bazele unei arte originale.⁵

Școala de pictură bisericească de la Srediște a dat pe membrii familiei Diaconovici, care a pictat

o serie de biserici din zona Făgetului și a trimis meșteri-zugravi în toate colțurile Banatului. În poemelnicile din altare întâlnim nume de pictori cu familiile lor, proveniți din școala de la Srediște, care au realizat picturile. Bisericile de lemn din zona de munte a Banatului mai păstrează până astăzi pictura originală realizată de pictori celebri, proveniți din școala de pictură din mănăstirea Srediștea Mică.⁶

Vasile Alexievici, zugravul muntean care lucrase și la zugrăvirea mănăstirii Tismana, a pregătit o seamă de tineri bănațeni în meșteșugul picturii bisericești. Împreună cu fiul său Gheorghe a zugrăvit biserica din Clopodia. Gheorghe Diaconovici-Loga a zugrăvit bisericile din Rățișor, Șemlocul Mare, Povârgina, Bujor, Bătești (cu zugravul Ștefan Popovici), Vasiova (cu mai mulți ucenici și o femeie) la care se mai adaugă numeroase tâmpile, icoane și prapori.⁷

Diaconul Vasile Loga este cunoscut în literatură sub numele de Vasiliu Pismanu-Long. Din această familie se trage și renumitul iluminist, scriitor și pedagog bănațean Constantin Diaconovici Loga (născut la Caransebeș în 1770), fost învățător la școala românească din Budapesta (1809-1812), apoi profesor la institutul pedagogic din Arad (1812-1828) și director al școlilor grănicerești din Banat cu sediul la Caransebeș (1830-1836) și mai apoi la Biserica Albă (1836-1850) revenind la Caransebeș din 1850.⁸

Dr. Dorinel Stan

2 „Calendarul bisericesc”, Caransebeș, 1905, p. 22.

3 Tincu Velia, Istoria bisericească și politico-națională, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1865, p. 303; Caius Pascu, op. Cit., p. 7.

4 www.banaterro.eu/romana

5 Aurel Cosma, Prin Timișoara de altădată, Editura Facla, Timișoara, 1977, p. 69.

6 www.rra.srr.ro/emisiuni/obiectiv-rom; Nicolae Secară, Bisericile de lemn din Banat, Timișoara, Editura Excelsior art, 2002, p. 79.

7 Mircea Păcurariu, Istoria bisericii ortodoxe române, Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 614.

8 Trăilă Spăriosu în „Cuvântul Românesc”, Vârșeț-Bor, ianuarie-februarie, 1999, p. 7.

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul Ministerului pentru Românii de Pretutindeni (www.mprp.gov.ro). Conținutul acestei reviste nu reprezintă poziția oficială a Ministerului pentru Românii de Pretutindeni.

Redactor șef-fondator: Dr Dorinel Stan

Redactor tehnic: Gabriel Gașpăr; **Secretar:** Călin Iorga

Redacția: dr Marinela Negru, dr Trăilă Spăriosu, dr Mircea Măran, dr Juica Brândușa, Tijana Andelković, Cristian Cacovan, Natalia Stan, Marin Gașpăr, Lavinela Petruț, Tereza Gașpăr și Marius Zăria;

Înregistrat la Agenția pentru Registre Economice, Republica Serbia, nr. BU 9465/2010; "Glasul Cerbiciei" apare sub egida **Românilor Independenți din Serbia**; Adresa: Vaska Pope 37, Vârșeț 26300; Tel: +381 13 416-182; +381 64 119-53-84

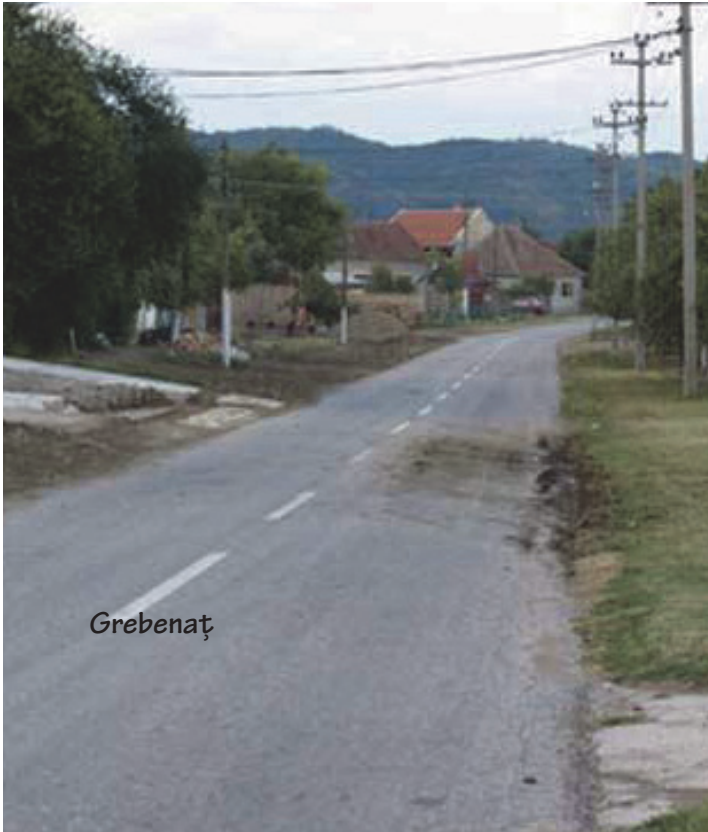
web: www.ris.org.rs; **e-mail:** romanii.independenti@gmail.com;

Tipografia: DISK, Vârșeț; Tiraj: 1.600;

ISSN: 2217-8473; COBBIS.SR-ID 189115660

Demersuri cu succes - RIS-ul în acțiune

Grebenăț

RIS-ul protestează și cere anularea deciziei privind desființarea Cămarii Locale la Grebenaț

Organizația de interes obștesc „Români Independenți din Serbia” (RIS) printr-o Scrisoare deschisă s-a adresat autorităților republicane, provinciale, ambasadei României la Belgrad și autoguvernării locale Biserica Albă pentru stoparea și anularea Deciziei privind desființarea Cămarii Locale din localitatea românească Grebenaț și atașarea ei așezării sârbești – Jasenovo.

Grebenațul este o vatră milenară românească cu istorie, tradiții și vechi obiceiuri românești, care la ora actuală are circa o mie de locuitori, majoritatea populației o constituie etnicii români.

Asociația „Români Independenți din Serbia” atrage atenția organelor competente privind intenția desființării Cămarii Locale din Grebenaț, care există aici de aproape un secol. Autogovernarea locală din Biserica Albă (plasa), de care Grebenațul teritorial aparține, are obligația să asigure condiții optime pentru locuitorii așezării, iar actul de desființare și anexare a Cămarii Locale din Grebenaț va face viața mai grea tuturor cetățenilor din localitate care sunt nevoiți să facă naveta la Jasenovo pentru depunerea, ridicarea și eliberarea documentelor personale.

Menționăm că nu există nici măcar mijloc de transport în comun pe relația Grebenaț-Jasenovo,

astfel pentru majoritatea locuitorilor bătrâni constituie o problemă nesoluiabilă.

Desființarea Cămarii Locale, după aproape un secol de activitate și existență nu este în concordanță cu Dreptul câștigat al minorităților etnice garantat prin Constituția și legislația Republicii Serbia, iar decizia desființării Cămarii afectează Dreptul câștigat.

Cerem implementarea exemplului de bună practică din plasa (comuna) vecină – Vârșeț, unde Cămaria Locală funcționează în absolut toate localitățile românești (program de la o zi și până la trei zile săptămânal), chiar dacă numărul locuitorilor este considerabil mai mic (Mărcovăț, Jamul Mic, Srediștea Mică, Sălcița, Iablanca, Râtișor și altele, numărul locuitorilor nu depășește două-trei sute). Așadar, la Grebenaț Cămaria Locală poate funcționa 2-3 zile săptămânal, iar celelalte zile ale săptămânii la Jasenovo.

Asociația „Români Independenți din Serbia” cere SOLUȚIONAREA urgentă a problemei, anularea Deciziei Adunării municipale Biserica Albă pe baza drepturilor dobândite, Constituției și legislației R. Serbia.

**Președintele RIS
Dr. Dorinel Stan**

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ДРЖАВНЕ УПРАВЕ
И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
Београд, Бирчанинова 6
Број: 06-00-00031/2017-24
Датум: 30. јануар 2017. године

УДРУЖЕЊЕ НЕЗАВИСНИ РУМУНИ СРБИЈЕ
-Председнику-

26300 В Р Ш А Ц
Стеријина 68

Министарству државне управе и локалне самоуправе обратили сте се отвореним писмом (акт од 11. јануара 2017. године), у коме указујете на проблеме настале уздицањем Месне канцеларије у румунском насељу Гребенац (Гребенац) и припајању селу Јасеново.

Наиме, из садржине наведеног акта произлази да је Одлуком Скупштине општине Бела Црква укинута Месна канцеларија у насељеном месту Гребенац где претежно живе припадници румунске националне мањине (око хиљаду становника), чиме се у знатној мери отежава нормалан живот становника овог насеља, који морају путовати у Јасеново ради подизања личних и других докумената, а што за већину мештана представља велики проблем.

Имајући у виду наведено, као и Уставну и законску регулативу у области људских и мањинских права и слобода, обавештавамо Вас да смо затражили од председника Скупштине општине Бела Црква и председника ове општине преиспитивање спорне одлуке, односно утврђивање могућности да се на други погодан начин организује обављање послова Месне канцеларије у општини Бела Црква, како би и становници наведеног насељеног места несметано и без већих трошкова могли подизати потребна документа и остваривати друга права у вези са тим.

Истовремено смо затражили да о предузетим мерама ради решавања истакнутог проблема, обавесте Удружење Независних Румуна Србије, као и ово министарство, сагласно члану 78. и члану 80. тачка 3) Закона о локалној самоуправи („Службени гласник РС”, бр. 129/07, 83/14-др. закон, 101/16).

Demersurile Asociației "Români Independenți din Serbia" au stopat desființarea Cancelariei Locale din Grebenaț

În baza demersurilor – Scrisorii deschise trimisă de Asociația de interes obștesc „Români Independenți din Serbia”(RIS), în legătură cu decizia Adunării municipale Biserica Albă privind desființarea Cancelariei Locale în localitatea românească Grebenaț (unicul sat românesc în plasa Biserica Albă), vă aducem la cunoștință că Ministerul Administrației de Stat și Autogovernării Locale de la Belgrad a trimis o Scrisoare președintelui Comunei Biserica Alba și președintelui Adunării Municipale Biserica Albă prin care solicită ca decizia contraversată să fie REVIZUITĂ, respectiv pentru găsirea unui mod adecvat și soluție viabilă pentru locuitorii așezării Grebenaț, astfel încât să-și poată exercita toate drepturile.

Menționăm că Asociația de determinant „Români Independenți din Serbia” este singura care a reacționat și a luat poziție fermă în apărarea drepturilor și intereselor românești în localitatea Grebenaț, iar instituțiile instituționale

Scrisoarea Ministerului Administrației de Stat și Autogovernării Locale de la Belgrad, în limba sârbă.

românești din Serbia, precum Consiliul Național Român și C.P.E. „Libertatea”, (care în continuare cenzurează activitatea RIS-ului) și organizația de paradă, sprijinită până în prezent de instituțiile abilitate privind românii de pretutindenți datorită lui Eugen Popescu, au rămas simpli spectatori.

Asociația de interes obștesc „Români Independenți din Serbia” este o necesitate care acționează nemijlocit de un deceniu în beneficiul tuturor românilor din Serbia.

Răspunsul Direcției Relații Interinstituționale, Politici și Conformare Publică din cadrul MAE la demersul RIS-ului

Protestele și demersurile Asociației de interes obștesc „Români Independenți din Serbia”(RIS) au stopat desființarea Cancelariei Locale din Grebenaț – localitate românească, iar Ministerul Republican de Stat și Autogovernare Locală din Belgrad a făcut recent un pas înapoi și a cerut revizuirea deciziei primăriei din Biserica Albă. Demers reușit al „Românilor Independenți din Serbia”.

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE

C2-1/143/26 ianuarie 2017

Stimate domnule Dorinel Stan,

Confirmăm primirea scrisorii dumneavoastră, înregistrată în cadrul Ministerului Afacerilor Externe, în data de 12 ianuarie 2017, prin care sesizați aspecte legate de desființarea Cancelariei Locale din localitatea românească Grebenaț, și avem onoarea de a vă comunica următoarele:

Ministerul Administrației Publice și Autogovernării Locale (MAPAL) al Serbiei, instituție în a cărei competență se regăsește această problemă, se află în plin proces de reformă.

Aspectele sesizate sunt în atenția Ambasadei României la Belgrad, care urmează să le abordeze în discuțiile cu ministrul administrației publice, în sensul menținerii unui program de funcționare parțială (2-3 zile pe săptămână) a cancelariei la Grebenaț.

Vă adresăm mulțumiri pentru preocuparea dumneavoastră și interesul constant de care dați dovadă în promovarea și protejarea drepturilor etnicilor români din Serbia.

Cu deosebită considerație,

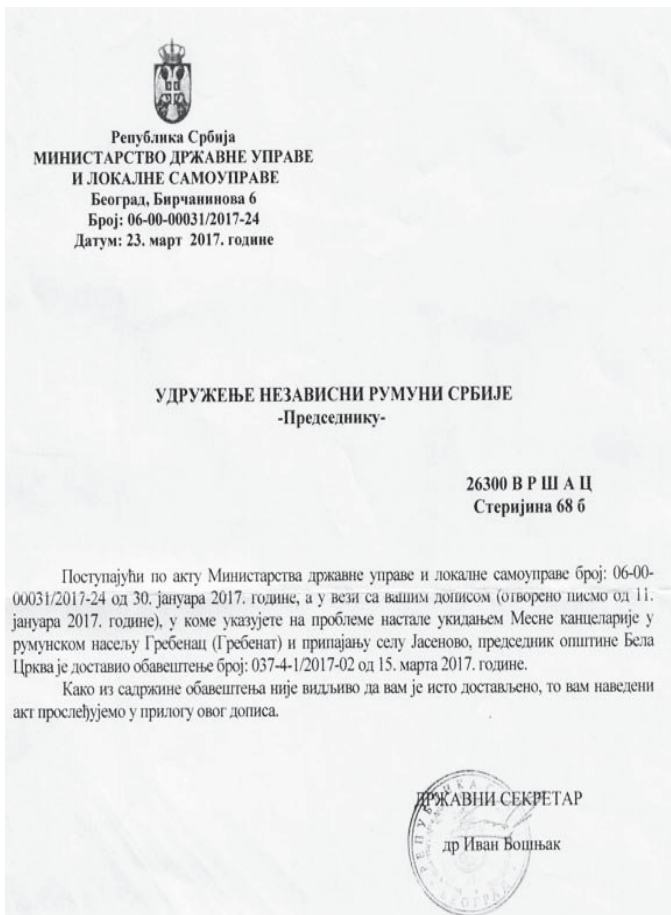

Autogovernarea Locală Biserica Albă desființează Cancelaria Locală Grebenaț, iar RIS-ul o readuce

Recent, dr. Jovan Bošnjak, Secretar de Stat în Ministerul Administrației de Stat și Autogovernării Locale din Belgrad a trimis Asociației obștești „Români Independenți din Serbia” (RIS) următoarea specificare:

„Acționând în baza actului Ministerului Administrației de Stat și Autogovernării Locale, nr. 06-00-0031/2017-14 din 30 ianuarie 2017, în ceea ce privește corespondența dvs (Scrisoarea deschisă din 11 ianuarie 2017) în care subliniați problemele cauzate de desființarea Cancelariei Locale în localitatea românească Grebenaț și anexarea ei localității sârbești Jasenovo, primarul plasei Biserica Albă a remis o înștiințare nr. 037-4-1/2017-02 din 15 martie 2017. Cum din conținut nu reiese clar că va fost expediată și dvs (Asociației RIS), astfel vă trimitem atașat actul.”

Darko Bogosavljević, primarul din Biserica Albă a expediat următoarea Scrisoare pe care o prezentăm în întregime:

„În baza scrisorii dvs nr. 06-00-0031/2017-02 care se referă la Decizia privind registrul teritorial Biserica Albă, vă informăm următoarele: Administrația municipală a primăriei Biserica

Albă va lua în considerare, ca un funcționar administrativ municipal odată sau de două ori săptămânal la Cancelaria locală din Grebenaț să realizeze atribuțiile și sarcinile din jurisdicția administrației municipale.

Amintim că eventual până la revizuirea hotărârii și adoptarea unei noi decizii, nu sunt incluse serviciile care se referă la registrele matricole, deoarece primăria nu dorește să încalce hotărâre adoptată de Adunarea municipală.”

În urma demersurilor, scrisorilor Asociației reprezentative „Români Independenți din Serbia” (RIS) adresate autorităților republicane, provinciale, corpului diplomatic românesc în Serbia, privind stoparea și anularea deciziei privitor la desființarea Cancelariei locale din localitatea românească Grebenaț și atașarea ei așezării sârbești – Jasenovo, protestul a dat roade și a reușit. Cancelaria Locală din Grebenaț, la ora actuală funcționează două zile săptămânal (luni și miercuri), iar celelalte zile ale săptămânii, șeful cancelariei locale din Grebenaț, Sava Avram lucrează la Jasenovo. Interesant de subliniat că în timpul campaniei electorale, Cancelaria Locală din Grebenaț a funcționat zilnic, iar ulterior s-au stabilit două zile săptămânal. Registrele matricole în continuare se găsesc la Jasenovo, iar prin revizuirea deciziei vor reveni la Grebenaț.

Menționăm că Asociația obștească RIS este singura care a reacționat și a luat poziție fermă

În apărarea drepturilor și intereselor românești în localitatea Grebenaț. Însă, trebuie remarcat precum Consiliul Național Român (CNMNR), președinte Daniel Petrovici, cu toate că primăria din Grebenaț s-a adresat printr-o scrisoare să intervină, respectiv să ia măsuri în baza ingrenșelor, acest organism efectiv a rămas simplu spectator (și nu este prima dată), precum și organizația satelit din Voivodina subordonată RGN-ului din București.

Indiferent de împrejurări, prejudiciu și oportunități, Cancelaria Locală care există de aproape o sută de ani în așezarea românească Grebenaț, nu este desființată spre bucuria și satisfacția locuitorilor, respectiv beneficiarilor, iar protestele RIS-ului s-au materializat. Asociația „Români Independenți din Serbia” va apăra și pe mai departe interesele majore ale românilor pe întreg teritoriul Serbiei. ◀

Biroul RIS

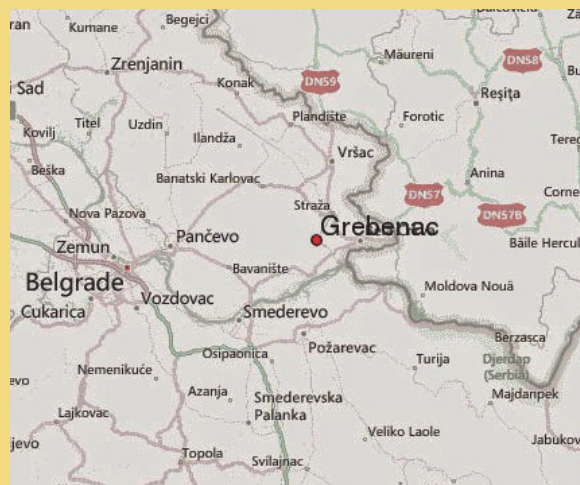
Dănuț Pardoș, membru în Corul bisericii din Grebenaț

- Localitatea Grebenaț este una dintre cele mai vechi localități din Banatul istoric, iar Cancelaria Locală are vechime și continuitate în ceea ce privește existența și funcționarea ei.

Conducerea primăriei Biserica Albă, printr-o hotărâre a desființat-o, astfel, întreaga arhivă și documentație s-a transferat la Jasenovo și Dupljaja, așezări sârbești.

Acest fapt a îngreunat buna funcționare administrativă a localității, creând mari probleme. În acest context, localnicii trebuiau să facă naveta pe jos sau cu transport propriu, deoarece transportul în comun nu există cu aceste localități. Mai mult, bătrânii satului nu sunt vorbitori de limba sârbă, făcând întreaga situație și mai complicată și tensionată.

După numeroase apeluri eșuate adresate instituțiilor românești, am apelat la Asociația obștească „Români Independenți din Serbia”, care ne-a ajutat necondiționat, iar datorită angajamentului RIS-ului, am reușit să reîntoarcem Cancelaria Locală la Grebenaț. Sincere mulțumiri Asociației „Români Independenți din Serbia” pentru demersurile reușite. ◀

Grebenățul, una dintre cele mai vechi localități din Banatul istoric

Grebenaț (sârbă *Grebenac*, maghiară *Gerebenc*, germană *Grebenatz*) este o localitate în Districtul Banatul de Sud, Voivodina, Serbia. Satul este locuit, în majoritate, de etnici români. La recensământul din 2002 au fost înregistrați 1.017 locuitori.

Aici s-a născut poetul de origine română Vasko Popa. A studiat la Universitatea din București și apoi la Viena. În al II-lea război mondial a luptat ca partizan și a fost luat prizonier și ținut în captivitate într-un lagar de concentrare german.

Tot aici s-a născut Petru Lungu, care s-a înrolat în armata română și a luptat în al II-lea război mondial fiind remarcat în bătăliile cu armata roșie. A fost luat prizonier la cotul Donului. A făcut și campania din Vest contra Germaniei. Nu s-a putut reîntoarce acasă unde avea o soție datorită persecuțiilor de după război. A rămas apoi în Franța de unde s-a înrolat în legiunea străină. A luptat apoi în Africa și în Vietnam, fiind luat prizonier la Dien Ben Phu, la capitularea francezilor. S-a căsătorit cu o vietnameză și apoi la retragerea trupelor americane după pacea lui Nixon a revenit în Europa. Prima soție din Grebenaț s-a mutat în Satchinez în Banatul Românesc. Petru a murit în 1999.

Prezența românilor este atestată de la începutul secolului al X-lea. Există o cruce de piatră la cimitirul din Grebenaț din anul 1297 și există document atestat la Viena din anul 1345 despre un proces la tribunal între familia Luca și o altă familie.

Sursa: wikipedia

*Români pentru români***PROTOCOL DE COLABORARE ȘI
PARTENERIAT**

Încheiat azi, 9 octombrie 2017 între:

ROMÂNII INDEPENDENȚI DIN SERBIA (RIS), cu sediul la Vârșeț, reprezentată de președintele dr. Dorinel Stan

Și

ASOCIAȚIA STUDENȚILOR TIMOCENI TIMIȘOARA (ASTT), cu sediul la Timișoara, reprezentată de președintele Tijana AnđelkovićRomâni Independenți
din Serbia (RIS)
Dr. Dorinel StanAsociația Studenților
Timoceni Timișoara (ASTT)
Tijana Anđelković

Protocol de colaborare pentru păstrarea identității culturale a românilor din Serbia

Asociația Studenților Timoceni Timișoara (ASTT) și Români Independenți din Serbia (RIS) au încheiat în data de 9 octombrie, un protocol de colaborare și parteneriat, ce are ca țel, unificarea eforturilor și resurselor, ocrotirea patrimoniului spiritual și material al românilor din Serbia. Semnatarii protocolului sunt cei doi președinți ai organizațiilor, Tijana Anđelković și dr. Dorinel Stan.

Prin acest protocol, ASTT susține adoptarea unei strategii comune și în colaborare cu Uniunea Românilor din Serbia (URS) privind alegerile Noului Consiliu Național al Minorităților Naționale Române din Serbia (CNMNRs), reprezentant instituțional al minorității române în Serbia.

Colaborarea presupune și derularea unor programe/proiecte comune pe diferite domenii, care au drept scop comun păstrarea identitară și spirituală, precum și tendințele culturale și de perspectivă ale românilor din Serbia. Prin acest protocol se stabilesc acțiuni concrete în vederea asigurării unei comunicări reciproce și constructive, a participării active la păstrarea, consolidarea și avansarea drepturilor minorităților

naționale românești la nord și sud de Dunăre, respectiv schimbul reciproc și permanent de promovare a valorilor specifice identitare.

Anual, părțile semnatare vor analiza stadiul îndeplinirii prevederilor convenite și vor identifica problemele prevederilor comune. Partenerii acestui proiect sunt de acord să colaboreze și cu alte asociații și instituții atât din Serbia, cât și din România, în vederea realizării obiectivului acestui protocol.

În ultimii doi ani, Asociația Obștească "Români Independenți din Serbia" (RIS) a încheiat mai multe parteneriate de colaborare cu mediul asociativ românesc din Serbia, referitor la păstrarea identitară și spirituală a națiunii române în Serbia.

În acest context, sunt amintite: Inițiativa Românilor din Serbia, Asociația pentru Cultura Românilor "Dunărea", Centrul Euroregional pentru Dezvoltarea Societății în Medii Multietnice "In medias Res", Asociația Studenților Timoceni din România și Asociația Civică "Respect". ◀

Tinerii din Timoc, studenți în România

Tijana Anđelković, o tânără timoceană care promite mult

Tijana Anđelković s-a născut pe 27 iunie 1990 la Kragujevac (Serbia centrală), crescând într-o familie armonioasă și tradițională de români în plină tranziție a societății sârbești. În copilărie asculta cu viu interes și mare pasiune poveștile călătoriilor tatălui ei, dezvoltând astfel un spirit aventuros, care a fost hotărâtor la înscrierea Școlii de turism. Paralel cu acest spirit aventuros, a început să manifeste o atitudine civică și interes vădit când este vorba de justiție, respectiv intoleranță la abuz de nedreptate. Din aceste motive a decis să înscrie Universitatea de Drept din Kragujevac, după absolvirea Școlii medii.

În acest răstimp, definitiv s-a atașat de dreptul internațional care a devenit o pasiune aparte, un domeniu de interes, o pasiune aparte. A urmat o pauză de doi ani, timp în care a călătorit foarte mult în Europa. Ajunsă la Timișoara, orașul a cucerit-o la prima vedere, iar decizia ulterioară urma să-i schimbe viața și viziunea asupra modului de viață. Astfel, s-a înscris la Facultatea de Științe politice, mai exact Relațiile internaționale și studii europene din cadrul Universității de Vest din Timișoara. Perioada de acomodare, respectiv anul pregătitor a fost mai dificil, deși este etnic român, limba română literală nu era un punct forte, știind fiind faptul că în Serbia de Răsărit (Timoc, Valea Moravei) limba română nu se studiază în școală. În anul pregătitor s-a încadrat în activitatea tinerilor români, adică a devenit membru activ al Asociației Studenților Timoceni – Timișoara (AST), iar la ora actuală exercită funcția de președinte.

Înșuși ideea de a face parte din organizație care se adresează tinerilor români din Serbia a încântat-o deoarece ajută studenții și este în folosul și beneficiul lor. În aprilie 2017 devine președinta organizației sus amintite (AST), funcție care o exercită până în prezent. Tijana menționează că Asociația Studenților Timoceni acum face parte din Alianța Națională a Organizațiilor Studențești din România, a semnat protocol de parteneriat cu Asociația de interes obștesc „Români Independenți din Serbia”, colaborează inclusiv cu Uniunea Româniilor din Serbia (URS) și alte organizații cu prefix românesc. Obiectivul

principal este crearea unei Asociații puternice cu bază solidă și bine organizată, care să fie în folosul studenților români din Serbia care studiază la România. Având în vedere că Tijana este în anul trei, ultimul an de licență, urmează decizii importante pe tărâm personal și bineînțeles masterul. În această ordine de idei, își propune să continue cu diplomația, relațiile internaționale și drepturile omului, trei lucruri care o pasionează și unde s-a regăsit pe sine însuși.

O altă pasiune care a devenit parte integrală a vieții Tijanei este voluntariatul.

- *Am început ca voluntar la festivalurile de muzică din Serbia și apoi am continuat în România, unde lucrez la ora actuală în calitate de conducător de echipă. Pasiunea mea pentru voluntariat nu s-a terminat acolo. Sunt în prezent lider de echipă în AIESC Timișoara și împreună cu colegii mei trimitem tineri din România în lume pentru a câștiga cunoștințe și experiență în ceea ce privește voluntariatul la nivel mondial, cum să ridicăm conștiința oamenilor, toleranța și umanitatea.*

Ași putea spune că aparțin celor care are așteptări mari pentru munca depusă și performanțele atinse. Sunt încrezătoare în capacitatea mea de a face față provocărilor sau lucrurilor imprevizibile care pot să apară, astfel fac în așa fel încât evit negativismul, sunt o persoană care vrea să fie apreciată după performanța individuală și remunerată pentru efort și capacitate. Mă consider persoană matură, sinceră și cred în integritate. Munca mea zilnică este direcționată numai într-o direcție, pentru a-mi îmbogăți abilitățile, acumularea cunoștinței și experienței pentru un viitor mai bun al omenirii. - a declarat Tijana Anđelković. ◀

Călin Iorga

UNIUNEA ROMÂNILOR DIN SERBIA

UNIJA RUMUNA SRBIJE

Analiza problemei valahe în Serbia

Românii din Serbia au fost și în continuare sunt un subiect de actualitate care manifestă un viu interes în Patria Mamă – România și nu numai. Românii și filonul cultural românesc din Serbia în urma schimbărilor politice din Iugoslavia anilor '90 încep procesul de reorganizare care cuprinde pe toți românii, inclusiv pe românii din Serbia de Răsărit (recunoscuți până în 1989 ca grup etnic sub denumirea de valahi).

Acești românii uitați din Serbia de Răsărit (Timoc, Pomoravlje și Valea Moravei) care timp de aproape 200 de ani au suferit de pe urma „genocidului cultural” aplicat de regimurile hegemoniste sârbe și de teroarea impusă de asimilarea din partea Bisericii Ortodoxe Sârbe, cer drepturi elementare (școală și biserică). Lupta pentru existența civilizației spirituale a națiunii române unice din Serbia, depinde în mare măsură și de calitatea puterii politice de la București, respectiv elaborarea unei noi strategii clare de acțiuni care trebuie să se bazeze doar pe elementul strict românesc (nu pe elementele destructive ale organizațiilor valahe).

Vom exemplifica; ”Uniunea Românilor din Serbia” (URS) înființată pe 1 Decembrie 2016 la Cladovo, care reunește 12 asociații și organizații reprezentative românești din Timoc – Voivodina, reprezintă o singură voce în Serbia și coagularea mediului asociativ românesc.

Lupta cauzei românești, aparent pierdută, deoarece azi în Serbia avem două minorități – minoritatea națională română (cu Patria Mamă – România) și minoritatea națională valahă/rumânească (Patria Mamă Serbia). Politica perfidă de deznaționalizare și asimilare a românilor din Serbia este stimulată de guvernele anti-românești de la Belgrad, iar actuala clasă politică sârbă continuă să aplice față de organizațiile cu caracter românesc o politică perfidă de deznaționalizare. Important este de subliniat faptul că statul sârb, prin marionetele sale separă minoritatea valahă de elementul românesc.

Din păcate, toate aceste demersuri valahe sunt puternic sprijinite și susținute de Eugen Popescu, un personaj controversat, care Bucureștiului dirijează distri-buirea mijloacelor financiare, schimbă fondul și contextul, prezentând o realitate umbră. Coincidență sau nu, odată cu ascensiunea lui Popescu în anul 2002 în Serbia apar curente antiromânești și organizații de

orientare „valahă” în Timoc, astfel că se înființează **ARIADNAE FILUM** la Bor, președinte fiind Slavoljub Gațovici iar actualmente Zavișa Jurj. Tot în acest răstimp, Predrag Balașevici, Dragomir Draghici, Dușan Prvulovici și alții părăsesc tabăra românească, încurajați și sprijiniți – finanțați și ghidați de Eugen Popescu, drept urmare au înființat **PĂRTIA DEMOCRATĂ A RUMĂNILOR DIN SÂRBIE** – Bor, în traducere directă din limba sârbă, ne asumăm deplina responsabilitate să traducem corect **PARTIDUL DEMOCRAT AL VALAHILOR** (la ora actuală se numește **VLAŠKA NARODNA STRANKA**, în traducere originală din limba sârbă: **PARTIDUL NEAMULUI VALAH**, doar că, la sugestia lui Eugen Popescu este promovat în România sub denumirea „**PARTIDUL NEAMULUI ROMÂNESC**”, condus de valahul Predrag Balașevici), formațiune politică care propagă recunoașterea minorității valahe, care a dus la crearea unei noi minorități artificiale desprinsă din cadrul poporului român.

În 2005 a fost înființată „**FEDERAȚIA VALAHILOR DIN SERBIA**” – Negotin, copreședinți Dragomir Draghici, Predrag Balașevici, Jovan Pechici. În următorii ani, procesul dezbinării nu cunoaște limite, astfel că apar numeroase organizații valahe, care au drept scop crearea minorității artificiale valahe, a instituțiilor valahe – ceea ce într-un sfârșit s-a reușit. (Consiliul Național Valah a fost înființat la inițiativa lui Balașevici, Jurj... cu sprijinul nemijlocit al lui Eugen Popescu). Acest proces de înființare permanentă a diverselor organizații, congrese, așa zise valaho/rumâne în sudul Dunării, au drept scop fragmentarea și slăbirea forței de coeziune a românilor din Serbia. (Ultimul exemplu este înființarea **CONGRESULUI COMUNITĂȚII VALAHE DIN SERBIA**, la lacul Borului în decembrie 2016, sub umbrela lui Eugen Popescu și cu fonduri de la ICR din București).

La evenimentele valahe participă cu regularitate părintele Bojan Aleksandrovici sau episcopul „Daciei Felix” Daniil, creând confuzie în rândul comunității românești din Serbia. Cei doi protejați a lui Eugen Popescu, Predrag Balașevici și Zavișa Jurj au devenit celebri prin inițierea campaniei „**Eu sunt valah – Ja sam vlah**” pe banii României, organizată în preajma recensământului și finanțată de ICR din București, DPRRP cu sprijinul lui Eugen Popescu. Tot Eugen Popescu este întemeietorul **CONSILIULUI NAȚIONAL VALAH** prin intermediul lui Balașevici și Jurj, în contextul când în Serbia există **CONSILIUL NAȚIONAL ROMÂN**, din care făceau parte cei doi părtași. Într-un stat nu poate să existe două instituții de stat ale aceleiași minorități. Totuși, grupul Balașevici cu avizul lui Popescu au inițiat formarea CNV (Consiliul Național Valah), iar limba maternă este limba sârbă și patria mama – Serbia (CNR are limba maternă – româna și patria mamă

– România). Pentru a face parte din Consiliul Național Valah (CNV), Balașevici și Jurj s-au declarat oficial la primăria Bor etnici valahi și nu români. Mai mult, la ora actuală se derulează procesul de standardizare a limbii valahe, care are în Serbia de Răsărit circa 38.000 de apartenenți, iar români circa 4000 în Timoc, respectiv 38.000 de români în Voivodina. În concluzie, Balașevici a fost membru fondator la ambele consilii naționale (CNMNRS și CNMNV), în funcție de interesul momentului, dar care a creat grave prejudicii în comunitate prin **LEGALIZAREA** unei etnii distincte de cea românească – etnia vlahă (CNMNV).

Campania „Eu sunt valah” a reușit, iar Eugen Popescu a atins obiectivul de protejare a elementului valah. Istoria recentă a consemnat refuzul lui Balașevici și Jurj pentru adunarea semnăturilor prin intermediul asociațiilor conduse de ei (din 2008 și până în zilele noastre) pentru părinții care vor ca copiii lor să învețe în școlile din Timoc „Limba română cu elementele culturii naționale”. Balașevici a făcut alianță preelectorală pentru alegerile parlamentare din 2012 cu **Mișcarea Muncitorilor și Țăranilor din Serbia**. Problema gravă o constituie nu rezultatul alegerilor, adică zero, ci faptul că liderul MMȚS Zoran Draghișici era cadrul didactic la Facultatea de Studii de Securitate de la Belgrad – șef de catedră. Însă, treptat în Timoc românii s-au deșteptat, apar asociații cu caracter românesc pronunțat, tot mai mulți români timoceni se debarasează de valahism, și încep colaborarea cu românii din Voivodina, respectiv „**Românii Independenți din Serbia**” (RIS); amintim asociațiile: *Inițiativa Românilor din Serbia, Renașterea Românilor din Serbia, Uniunea Românilor, Asociația „Dunărea”, „Asociația Studenților Timoceni”* etc, care încurcă calcurile „grupului Popescu”.

Acesta din urmă și acoliții săi poartă o campanie dură la adresa românilor și asociațiilor românești din Timoc și Voivodina, deoarece elementul românesc revine în forță. Mai mult, românii din Serbia reușesc un moment istoric – Unirea românilor la nord și sud de Dunăre. Pe 1 Decembrie 2016 la Cladovo se înființează **UNIUNEA ROMĂNILOR DIN SERBIA (URS)**, care adună 12 asociații românești reprezentative din Timoc și Voivodina.

În replică, Eugen Popescu după câteva zile (3 decembrie 2016), prin intermediul ICR din București (mașina de bani pentru Popescu) organizează **CONGRESUL VALAHILOR DIN SERBIA** (KONGRES VLAHA SRBIJE), dar tradus fals pentru București „**CONGRESUL ROMĂNILOR DIN SERBIA**”, care a fost un eșec, cu scopul de a rămâne în continuare acești valahi pe scena minoritară și a beneficia în continuare de fondurile instituțiilor românești abilitate cu românii de pretutindeni!

Eugen Popescu și contribuția lui la instituționarea minorității valahe în Serbia

Cine este Eugen Popescu?

În 1999 a înființat **Fundația Națională pentru Românii de Pretutindeni**, iar soția sa, Daniela Soroș este președinta Fundației, respectiv Popescu dă banul, nevasta primește. Fundația beneficiază de-a lungul timpului de un consistent sprijin financiar din partea unor instituții sau firme de stat și particulare din România. Fundația fondată de Eugen Popescu în numele românilor de pretutindeni a devenit particulară cu acte în regulă. Eugen Popescu a înființat agenția de știri „**Romanian Global News**” (**RNG**), care funcționează după resortul unor interese meschine, unde asociațiile românești din Serbia sunt acuzate și insultate în repetate rânduri și se scrie doar în context negativ (Inițiativa Românilor din Serbia, Românii Independenți din Serbia, Renașterea Românilor din Serbia, Asociația pentru Tradiție și cultură „Dunărea”, Uniunea Românilor, „Asociația Studenților Timoceni” etc), iar asociațiile valahe și C.R.S. subordonate și sub protecția celui care le dirijează (Popescu) sunt prezentate și promovate la superlativ. RNG este o platformă a cărei activitate stă mai mult în preluarea materialelor jurnalistice din zonele românești, din diasporă, uneori fără citarea sursei, articole de genul – corespondent (fantomă) din Voivodina, Timoc... care în realitate nu există, iar autorul este Popescu. În perioada comunismului făcea parte din șoimii securității, apoi după revoluție se retrage o perioadă în occident și revine în România chiar în fruntea Departamentului Pentru Românii de Pretutindeni (DPR) din cadrul MAE.

Din această perioadă se desfășoară și **Universitatea de vară „Izvorul Mureșului”**, care are scop scoaterea din anonimat al organizațiilor din comunitățile istorice direct subordonate „Grupului Popescu”. Tot din această perioadă s-a leagă o strânsă prietenie și condiționare reciprocă cu Viorel Badea, Eugen Tomac și mulți alții, care pe parcursul anilor s-a dezvoltat, constituind un nucleu bine structurat, rezistent și durabil la nivel național.

Din 2016 este director al **Institutului Eudoxiu Hurmuzachi**, dar fiind părtinitor, după câteva luni este dat afară. În tot acest răstimp (două decenii), Eugen Popescu influențează deciziile DPRRP în cazul proiectelor depuse de organizațiile românești, a pus monopol pe relația culturală și financiară a ICR din București, de mai bine de un deceniu. Scopul și obiectivele lui Eugen Popescu este să influențeze politica statului român, instituțiilor abilitate cu românii de pretutindeni

și Comisiilor pentru Românii de Pretutindeni din Guvernul României pentru a obține trafic de influență și profit. În această ordine de idei, în comunitățile din jurul României controlează una sau două asociații care sunt subordonate și sprijinite de „Grupul Popescu” pentru facilitarea proiectelor nerambusabile, respectiv manipularea opiniei publice aici și dincolo de granița României. În Serbia, cele două asociații direct subordonate intereselor „Grupului Popescu” sunt: Așa-zisă **Comunitatea Românilor din Serbia (CRS)** – organizație care din 2009 nu mai există decât fictiv și care n-are nici măcar sediu, respectiv **Ariadnae Filum** din Bor (asociație pur valahă) care promovează „românii sunt valahi” și nu invers „valahii sunt români”. Cele două beneficiază constant de finanțări nerambusabile pe banda DPRRP-ICR-Popescu Eugen, dar invizibile pentru românii din Serbia, adică beneficiari.

De ce oare îl susține directorul de Presă Romanian Global News (Eugen Popescu) în mod mediatic și nu numai pe Predrag Balășevici și Zavișa Jurj?

Iată de ce – pe cei trei îi leagă o prietenie veche, trainică și bine cimentată de-a lungul timpului. Fondurile financiare provenite de la Departamentul Românilor de Pretutindeni (DRP) în decursul anilor au fost investite de Predrag Balășevici și Zavișa Jurj în diferite proiecte fără rezultat concret pentru comunitatea românească din Serbia, dar în folosul comunității valahe din Serbia.

Fondurile financiare, obținute prin intermediul ONG-ului Ariadnae Filum, au fost fie deturnate direct în conturile Partidului Democrat al Valahilor din Serbia (Vlaška Demokratska Stranka Srbije) pentru susținerea unor campanii electorale politice pro-vlahe, sau a recesământului populației din anul 2011 (ambele cu rezultate dezastruoase), fie au fost însușite direct de către cei doi vlaho-

rumâni. Iată un astfel de exemplu concret, din urmă cu aproape cinsprezece ani (de la începuturile prieteniei Popescu, Balașevici, Jurj). Cu fondurile aprobate de DRP-ul condus la vremea respective (2003) de către Eugen Popescu, Balașevici și Jurj ar fi trebuit să deschidă un post de televiziune în limba română în valea Timocului împreună cu patronul postului **TV Folk Disk** din localitatea Salaș (fondurile respective provenite din România au fost împărțite între ei, iar postul TV în limba română nu s-a mai făcut nici până astăzi). Ce a făcut concret (în 2003) Predrag Balașevici cu banii primiți de la DRP – a cumpărat două apartamente la Bor, str. Dr. Milanić 15/37 și un apartament cu trei camere pe str. Timočka Divizije nr. 21/13. Oare Eugen Popescu a primit ceva pe urma acestei afaceri? Acest lucru îl știu însă doar ei (fostul director DRP și valahii Balașevici și Jurj). Despre achiziționarea apartamentelor detaliat scrie „Timočka Revija”, nr. 284 din mai 2010, iar banii românești au intrat în Serbia prin Banka Meridian.

Dar următorii directori ai DRP care l-au succedat în funcție și care au aprobat finanțarea altor zeci de proiecte (pe bandă rulantă) lui Jurj-Balașevici au primit și ei ceva? Se estimează că, începând cu anii 2000, pe filiera DRP, în conturile lui Jurj-Balașevici au intrat astfel peste 500.000 de euro, în condițiile în care Ariadnae Filum a avut anual aprobate astfel de proiecte. De ce nu se face nici o anchetă în acest caz de către autoritățile române? Ce rezultate concrete au avut proiectele derulate de Jurj-Balașevici în Timoc în intervalul 2000-2017? Un singur lucru se poate constata, în toți acești ani pe românii din Timoc i-au făcut valahi, s-au înscris pe listele special electorale pentru alegerea Consiliului Național Valah pe banii României. Deși, acest fapt este arhicunoscut în comunitatea românilor din Serbia, în continuare

DPRP și ICR a aprobat noi proiecte pentru valahi, precum: Caravana culturii și tradițiilor populare din Timoc, Seara Rumânească (Vlaško Veće), Festivalul cântecelor valahe etc.

Au oare Balașevici și Jurj nevoie de noi apartamente la Bor, Negotin sau Belgrad? Au primit ordin ca pe cei 4000 de românii din Timoc să-i facă valahi? Până unde merge nesimțirea? Colac peste pupăză, după ce au sifonat la greu fondurile destinate comunității românești din Timoc, admirabilul nostru prezident (aflat pe final de mandat) îl decorează, pe data de 7 mai 2014 pe Predrag Balașevici cu Ordinul Național Serviciu Credincios în grad de Ofițer sau recentele premii pentru Excelență pentru românii din Comunitățile Istorice (pe 2016-2017), unde pe lângă valahi au fost premiați și vasalii lor din Voivodina, Stevan, Magdu care au un singur merit – îi susțin pe valahi și medicul Ion Omoran, căruia Popescu i-a inventat funcția de redactor șef la revista „Cuvântul Românesc” care nu mai apare din 2009, iar respectivul n-a scris o frază în limba română. Dar ce contează, când ICR – premiază!

Asta-i imaginea Institutului Cultural Român în comunitățile istorice?! Rușine!

Un alt exemplu al relației Eugen Popescu – Stevan Mihailov îl reprezintă momentul 3 septembrie 2011, când la Vârșeț a concentrat formația muzicală „Pasărea Colibri”, astfel concert finanțat de ICR din București – Direcția Români din afara Țării, responsabilă șef Adriana Gae, șef servicii programe și publicații ICR, apoi expert, prin implicarea și aranjarea directă a lui Eugen Popescu. Cu acest prilej, Eugen Popescu a fost prezentat publicului vârșețean, a luat cuvântul la Concert și a împărțit camera holelului „Moara în vânt” (Vetrenjača) din subumbria Vârșețului cu Adriana Gae.

În concluzie, Eugen Popescu a deschis ușa „valahismul” în Serbia, stă în spatele tuturor demersurilor, protestelor, scrisorilor în numele valahilor – prezențați la București ca fiind români, iar în Serbia valahi, minoritate distinctă de cea rumânească conform legislației statului Sârb. În Timoc a rămas istorie o expresie care îi aparține lui Zavișa Jurj: „*Eu și Balașevici mai mult timp petrecem cu Popescu, decât cu nevestele și copiii noștri*”

Este momentul oportun ca România și românii din Serbia să închidă ușa valahilor, iar pe Eugen Popescu îl poftim să închidă ușa pe dinafară comunității românești din Serbia.

Informațiile furnizate și materialul folosit în această analiză este preluat selectiv din: *Timočka Revija*, *Ziarul Românesc*, *gazetaromânească.com*, *Jurnalul Românesc* din 19 februarie 2016, *Glasul Cerbiciei* nr. 7 din 2011, *hotnews.ro* și *gandul.info.ro*. ◀

Autobiografia stegarului Trăilă Spăriosu, un document valoros din istoria grănicerilor bănățeni

Scrive:

Dr. Mircea Măran

Personalitatea stegarului Trăilă Spăriosu, erou al grănicerilor bănățeni din secolul al XIX-lea, care a fost și primul ofițer poștal la Uzdin, este cunoscută în satul natal, dar și în localitățile din zonă, în special pe baza tradiției orale care circulă deja de mai bine de un secol, lipsindu-ne mărturiile scrise despre viața și activitatea acestuia. Încă la sfârșitul secolului al XIX-lea, pe când fostul militar era încă în viață, fapta sa era cunoscută printre locuitorii Uzdinului ca una deosebită, dar oamenii deja nu mai aveau informația în care război a participat acesta. În schița autobiografică „Capul babei”¹, scriitorul Alexandru Țințariu (originar din Petrovasâla) referindu-se la anii copilăriei petrecuți la bunicii din

¹ *Tribuna*, Arad, nr. 278, 20 decembrie 1909/2 ianuarie 1910; publicat și în: Alexandru Țințariu, *Mizeriile vieții. Folclor, amintiri, povestiri*, I, Ediție îngrijită de Mircea Măran, Editura ICRV, Zrenianin, 2014, pp. 43-48.

partea mamei din Uzdin, amintește și numele lui „moș Trăilă” despre care afirmă următoarele: „Moș Trăilă, care a luat parte la un război și a scăpat steagul regimentului, înfășurând pânza aceea în jurul corpului său, era prieten bun cu taica-moșu (care dealtfel era preot la Uzdin – MM)”. Este evident, deci, că bătrânul Trăilă a reprezentat un nume respectat de consătenii săi, ceea ce amintește și cronicarul satului Vasile Spăriosu-Grofu, un auto-didact care a alcătuit prima monografie a acestei localități, bazată în special pe izvoare orale. În legătură cu stegarul Trăilă Spăriosu, acesta susține că evenimentul cu steagul regimentului ar fi avut loc în timpul războiului austro-prusian din 1866, afirmând: „În acest război satul Uzdin a dat un stegar, pe Trăilă Spăriosu, soldat în armata austriacă”². Prin urmare, pe la jumătatea secolului al XX-lea, când a fost alcătuită această monografie, în tradiția orală a satului Uzdin deja a apărut confuzie în ceea ce privește perioada și războiul în care s-a evidențiat grănicerul nostru.

² *Iată însă că un articol publicat în gazeta Tribuna* 2 Vasile Spăriosu-Grofu, *Istoria satului Uzdin*, Editura S.L.A. Tibiscus, Uzdin, 1999, p. 31.

poporului din Arad, de la începutul anului 1898³, ne ajută să cunoaștem mult mai bine împrejurările în care acest personaj deosebit de interesant al istoriei bănățene a intrat în legendă, salvând onoarea Regimentului Germano-Bănățean nr. 12 cu sediul la Panciova, în războiul pe care Austria l-a purtat împotriva italienilor în anul revoluționar 1848. Și dacă până în prezent nu se știa precis în ce război și în care bătălie s-a remarcat stegarul Trăilă Spăriosu din Uzdin, articolul amintit, care reprezintă de fapt o schiță autobiografică a acestuia, alcătuită la solicitarea istoricului și ofițerului vienez Adolf Ascher, ne arată clar că bănățenii, printre care și stegarul Spăriosu, au participat în bătălia de la Somma Campagna, care s-a desfășurat în cadrul operațiunii militare de la Kustoza, terminată prin victoria armatei austriece împotriva italienilor, condusă de mareșalul Radetzky, la 25 iulie 1848. Prezentăm în continuare integral schița autobiografică a stegarului Trăilă Spăriosu din Uzdin.

Mântuirea unui steag

Onorată redacțiune!

Un sublocotenent vienez, cu numele Adolf Ascher, voește din incidentul jubileului de 50 de ani de domnie a Majestății Sale să scrie o carte în care să arate cu numele pe cei bravi militari care în urma vreunei vitejii pe câmpul de bătae au fost decorați. Numitul domn poate că prin arhivele militare de acolo a aflat că între astfel de eroi e și domnul Trăilă Spăriosu, magistrul poștal în retragere, de aici. S-a adresat dar' și către domnul Trăilă Spăriosu cu rugarea să-i descrie timpul și cauza decorării, precum și unele schițe biografice. Domnul Trăilă Spăriosu având în vedere că prin descrierea și publicarea luptei, în urma căreia a fost decorat, va face un serviciu neamului său românesc, prin care încă se poate conchide că „romănu-i născut soldat”, n-au stat deci la îndoială ci îndată punându-se pe lucru și aducându-și toate datele și notițele, a trimis respectivului domn următoarele.

„Sunt născut în anul 1821 în comuna Uzdin (de presinte Ozora) din fosta graniță militară. Părinții mei au fost plugari, cari după absolvirea școalei românești m-au trimis și la școala germană, deoarece cunoștința limbii germane pe atunci era de neapărată lipsă și trebuință. În anul 1838 am fost asendat și înrolat în miliție, la regimentul banato-german nr. 12 cu sediul la Panciova. În anul 1848 cu batalionul al II-lea al aceluiași regiment am mers în Italia, unde ajungând am luat parte la mai multe bătălii. În 24 iulie 1848 în bătălia de la Somma Campagna, însă batalionul nostru (II) deveni pri-

sonier cu 12 ofițeri și 576 feciori. Între aceștia eram și eu ca stegar (Fahnenfuhrer). În prinsoare, îndată ce am observat pericolul pentru steag și ca acesta să nu apuce în mâinile inamicului, iute am tăiat steagul de la prăjină, aceasta am aruncat-o preste zid, iar pajura din vârful prăjinei am dat-o adjutantului regimentului de la batalionul nr. II. Steagul (pânza) însă dezbrăcându-mă l-am înfășurat în jurul corpului meu, apoi îmbrăcându-mă din nou, l-am purtat astfel două zile și două nopți, până când în a treia noapte dându-mi-se ocaziune și având timp, am luat steagul din jurul corpului meu și l-am vârat în traista-mi de piele, între scândurile acesteia. Astfel am purtat eu steagul în spate mai multe săptămâni. După ce am fost eliberați din prinsoare, venind noi la regimentul nostru, eu am scos steagul din traista-mi de piele și desfășurându-l cu el în mână am ajuns la regiment în Bergamo. Cu ocaziunea trecerii prin Milano, unde era cuartirul general al mareșalului Radetzky, adjutantul acestuia văzându-mă cu steagul în mână înștiința Excelenței Sale că steagul batalionului al II-lea n-au perit și n-au căzut în mâinile inamicului, ci stegariul scăpând din prinsoare l-au readus și că voește să se presinte Excelenței sale. Atunci mareșalul plin de bucurie că steagul a fost mântuit exclamă: bravo! e oare posibil? așadară steagul nu s-au perdut? Las' să între viteazul stegariu”. După aceea am intrat la dânsul cu steagul învăluit într-o năframă albă. Mareșalul se apropie de mine, și bătându-mă cu mâna pe umăre m-a întrebat: Fătul meu, ști tu nemțește?” l-am răspuns: „Da, Excelență!” Așadară enarează-m ce și cum ai făcut de n-au căzut steagul în mâinile inamicului?” l-am răspuns cu de-amănuntul toate ce și cum am scăpat steagul ca să nu cadă în mâinile inamicului. La răspunsul meu Excelența sa din nou m-a bătut pe spate și m-a lăudat. După aceea se întoarse către adjutantul său și zise: Du-te și adă pentru acest viteaz și fidel soldat care și-a expus viața pentru Patrie și împărat o medalie de aur. Adjutantul se duse, veni însă îndată și înștiință, că medaliile de aur nu mai sunt, ci numai de argint. Mareșalul însă la aceasta îi reflectă: „Acest viteaz soldat nu merită de argint, ci de aur și dacă acum nu mai sunt de aceste, atunci du-te cu el sus ca cel puțin să primească acum ceva drept present pentru bravura sa, iar meritata medalie de aur desigur o va primi în scurt timp”.

Adjutantul merse cu mine în etagiul prim unde se aflau mai mulți generali adunați căroră le înștiință că au venit ca la porunca Excelenței sale să-mi dea ceva drept present: generalii însă îl întrebară că pentru ce să-mi dea ceva drept present? Adjutantul le răspunse. Pentru că el în prinsoare fiind n-a predat ci a readus steagul batalionului său. La auzul acestei veste apropiindu-se toți generalii de mine și făcând un cerc în giurul meu mă întrebară: ce și cum am făcut încât n-am

³ Tribuna poporului, Arad, nr. 30, 14/26 februarie 1898, p.

predat steagul în mâinile inamicului? Eu le-am răspuns toate cu de-amănuntul, iar cel mai bătrân general zise celorlalți: „Da, domnilor, astfel de cazuri obvin foarte rar”, după aceea mi-au numărat și dat drept present șase galbeni imperiali.

Din Milano apoi cu steagu în mână m-am dus în regiment, care staționează în Bergamo. Colonelul regimentului avisat fiind despre sosirea noastră și văzându-mă cu stagul în mână, plin de bucurie, îndată au dispus ca steagul să fie din nou prevăzut cu o prăjină nouă, ceea ce sub îngrijirea mea s-a și întâmplat, iar când aceasta fu gata după obicei am bătut cuile. Ajungând și la mine rândul le-am bătut, rostind următoarele cuvinte: „În numele Maiestății Sale împăratul nostru, a patriei și a mareșalului Radetzky”. La aceste cuvinte ale mele adjutantul batalionului II, căruia în prinsoare i-am predat pajura spre păstrare îmi reflectă: „Da, da pentru că mareșalul ți-a dat medalia de aur; dacă d-ta n-ai fi mântuit și readus steagul, atunci eu îndată te-aș fi împușcat”. Auzind eu aceste malițioase cuvinte, i-a răspuns: „Bine, bine, eu steagul l-am mântuit și readus, dar d-ta n-ai readus pajura ce ți-am dat-o în prinsoare spre păstrare căci ai pierdut-o, sau ai lăpădat-o”. În urma acestui meritat răspuns amuți malițiosul și jalusul adjutant. De aci înainte însă oficerii mei, care partea cea mai mare erau sârbi, n-aveau ochi să mă vadă, ci în continuu mă șicanau și mă necăjeau încât după un serviciu de 13 ani, scârbit de atâtea nedreptăți și șicane, m-am retras de la miliție.

Șicanele oficerilor sârbi însă nici după retragerea mea n-au încetat deoarece în anul 1858, cu ocaziunea venirii Maiestății Sale împăratului în Panciova acordându-mi-se și mie audiența cerută, m-am rugat să mi se confere titlul de oficer cu dreptul de pensiuine, durere însă, intrigile adversarilor mei au fost mai tari, deoarece rugarea mea n-a fost ascultată, pe când alți camarazi de-ai mei sârbi fiind, dar cu mult mai inferiori mie și în orice privință mai slabi decât mine, în scurt timp au avansat la gradul de oficeri.

Tot pe când eram în Bergamo la regiment, mi-au sosit și promisa medalie de aur cu următorul autograf prea înalt: „Haupt-Quartier, Mailand am 20. Oktober 1848. Pr. Nro. 4624. Die goldene Tapferkelta-Medaile in allergadigsten Anerkennung verlieben”. Cu ocaziunea acățării acesteia de peptul meu, comandantul regimentului nostru cu pompă mare înaintea armatei au zis între altele: numai stegariului Trăilă Spăriosu avem de a-i mulțami, că mai poșede regimentul nostru steagul său, altminterea ar fi pentru noi o rușine mare să mergem acasă fără steag.

Mai departe am de a vă comunica că eu 56 de ani întregi am stat în serviciul Austro-Ungariei, și anume 13 ani ca militar, iar 43 de ani ca magistrul poștal aci în loc. În 20 ianuarie a. tr. însă m-am retras și am predat acest oficiu nou denumitului

Stegarul Trăilă Spăriosu

magistrul poștal, din cauză căci bătrân fiind, nu mai sunt în stare să mai servesc. Ceea ce însă pentru mine e mai dureros și mai trist e că azi am rămas fără nicio pensiuine, fără niciun ajutor material, în urma cărora bătrânețele mele amar trebuie să le petrec fiindcă tinerețele mele le-am sacrificat pentru Tron și patrie. Azi la bătrânețele mele cu amar trebuie să-mi câștig pâinea de toate zilele pentru susținerea vieții mele, deoarece mult puțina mea avere moștenită de la părinți o am cedat-o fiului meu adoptiv (nepotului de frate), pe carele eu neavând prunci, de mic l-am crescut și educat, ca și acesta la rândul său să mă susțină la bătrânețe, dar vai! Modul cum acesta mă susține nu-l doresc nici dușmanilor mei. E adevărat că în urma unei rugări făcute în luna Septembrie a. tr. și adresată ministerului comun de război, Maiestatea Sa Împăratul și Regele prea grațios s-au îndurat a-m acorda un ajutor (Guadengehalt) de 30 cr. pe zi (mulțamesc și pentru atâtea), dar totuși e cu greu, ca o persoană neaptă de lucru, la bătrânețele sale, să-și poată susține viața sa cu 30 cr. pe zi. Tristă și dureroasă e o astfel de viață, trebuie însă să răbd. ◁

Ozora-Uzdin, 11 decembrie 1897
cu stimă:

Trăilă Spăriosu m.p.
posesorul medaliei de aur
pentru vitejie”

Haiduci, panduri și partizani

Pandurii, vikingii Banatului

Deși în urma tratatului de la Belgrad din 1739, Oltenia este realipită la Țara Românească, dezordinea care puse stăpânire pe aceasta a făcut ca orașul Craiova să devină timp de un secol, capitala unui ținut cufundat în anarhie, fără o apartenență solidă statală, în care haiduci ca legendarul Iancu Jianu făceau legea.

Pandurii au fost tot haiduci, dar care activau cu simbrie pentru stăpânire sau pentru un potențat local.

Termenul de pandur a fost folosit prima dată în lumea germanică, derivat din denumirea grupurilor de vikingi care făceau diversiuni în vremuri străvechi, când vikingii pustiau sudul mării Baltice.

În epoca modernă, prusacii au reinventat poveștile, folosind trupe special pregătite pentru producerea diversiunilor în armata habsburgică: asasinarea comandanților, răpirea unor persoane de rang înalt, distrugerea depozitelor de muniție, trupe speciale care acționau, de regulă, în spatele frontului.

Habsburgii au preluat și ei metoda, răspunzându-le prusacilor cu aceeași monedă.

Și în Oltenia, pandurii au fost introduși de austrieci. În momentul în care au realizat că trupele

lor nu reușesc să se impună într-o regiune străină, plină de haiduci care îi atacau când nu erau pregătiți, la locuri de popas, hanuri, crășme și locuri strâmte, au hotărât să angajeze mercenari din rândul populației din zonă, pentru prinderea haiducilor.

Numai că în Oltenia totul a luat o întorsătură neașteptată, mulți haiduci au găsit bună ideea că în loc să jefuiască boierii sau imperialii, să ia bannii ca simbrie fără să facă nimic; timp de aproape doi ani, austriecii au plătit simbrie unor haiduci ca să prindă alți haiduci, dar nici un haiduc nu a fost prins...

A fost picătura finală pentru austrieci, care au decis să părăsească Oltenia cu ani buni înainte ca aceasta să fie retrocedată pe baza tratatelor internaționale.

După plecarea austriecilor, numele de pandur și-a schimbat întru-câtva înțelesul, desemnându-i pe membrii unor cete menite să apere boierii de haiduci (un fel de poliții personale), denumirea preluată de la austrieci desemnând acum un corp de arnăuți mai mare și bine înarmat. <

(decenei.com)

Lemnul în cultura țaranului român

La români, lemnul avea o importanță deosebită. Toate activitățile care vizau lemnul erau speciale. O serie de ritualuri aveau loc înainte de a se lucra cu lemnul, o parte dintre acestea păstrându-se chiar și în perioada comunistă.

Tăranul român a avut întodeauna o „relație” aparte cu lemnul, era probabil cea mai importantă sursă de materie primă pentru construcții, instalații, obiecte de uz casnic, dar și căldură și multe altele. Aveau cunoștințe despre calitatea și tipul lemnului pe care le învățau de la cei mai în vârstă, nu din cărți, iar tehnicile aplicate erau urmare a multor ani de experiență în lucrul cu lemnul.

Dincolo de asta, țaranul român avea respect pentru tot ce-i oferea natura, iar pentru lemn, în mod aparte. Tocmai de aceea, în legătură cu această materie primă existau o serie de credințe și ritualuri pe care le îndeplineau cu strictețe. Spre exemplu, pentru construcția caselor, anexelor gospodărești, a bisericilor ori a instalațiilor populare (toate realizate din lemn pe vremuri), lemnul era ales cu foarte mult atenție. „Se selectau doar arbori sănătoși, cu diametre aproximativ egale pentru a obține pereți uniformi. Lucrătorii la pădure, butinarii, cum sunt numiți, cunoșteau lemnul bun după sunetul pe care îl făcea atunci când

era lovit cu toporul”, explică Janeta Ciocan, muzeograf la Muzeul de Etnografie și Artă Populară din Baia Mare.

Potrivit credinței populare, lemnul pentru case se tăia numai din noiembrie până în februarie, pe lună nouă, când seva se retrăgea în pământ – mai spune ea. Despre aceste obiceiuri, ea spune că sunt amintite de istorici încă din antichitate. „Vitruviu arăta că lemnul trebuie tăiat de la începutul toamnei, până când începe să sufle Fauoniul, iar luna să fie în descreștere, pentru ca umiditatea să fie mică și lemnul protejat de carii”, mai explică muzeografa. De asemenea, ea mai menționează o lucrare de Gh. Chirileanu din 1875, în care se menționează că „în vremea când luna începe să se micșoreze e bine să se taie lemnul, fiindcă nu va putezi degrabă și nici viermii nu-l rod”. „În toată zona în care am făcut cercetarea exista credința că lemnul trebuie tăiat pe lună nouă, ca să fie golit de găzele dăunătoare, dar construcția caselor trebuia începută pe lună plină, pentru ca acea casă să fie mereu plină de tot ce aveau nevoie cei ce o locuiau”, mai spune ea. Locul în care creștea copacul, important pentru calitatea lemnului Nici locul din care era tăiat lemnul nu era ales la întâmplare. Se credea că lemnul care crește pe versanții însoriți este de calitate mai bună, de aceea, mai ales când era vorba despre construcția bisericilor, caselor sau a morilor, erau aleși ar-

bori crescuți în mijlocul pădurii, în zone expuse îndelung la soare. Despre arborii crescuți aici se considera că sunt înalți, dreupți și fără cioturi. Un alt lucru pe care-l considerau important era ca toți arborii să fie aduși deodată acasă, iar construcția să înceapă în scurt timp, fără ca lemnul să mai fie lăsat la uscat. "Pentru modificările dimensiunilor lemnului prin uscare, maistării (constructorii, n.r.) de case și biserici practicau tehnici speciale, rezultate dintr-o îndelungată experiență. Lăseau spații libere între bârne (în funcție de esența lemnului – rășinoase sau foioase), introducând între grinzile din pereți (icuri) din lemn, iar pe măsură ce lemnul se usca, se scoteau, pentru a lăsa casa să se „așeze”. De notat este că pentru uscarea lemnului de stejar, spre exemplu, sunt necesari opt ani, astfel că neputând aștepta atâția ani pentru uscarea completă, s-au inventat aceste tehnici”, mai spune muzeografa.

Pentru că lemnul se bucura de un loc aparte în cultura țaranului, existau o serie de ritualuri care

se practicau înainte de a tăia un lemn. „Credințele și comportamentul erau speciale, atunci când ne referim la cei implicați direct în tăierea copacilor și mai apoi la aducerea lemnului destinat construcțiilor în curtea gospodarului. Astfel, în ziua de dinainte de a merge la pădure pentru a tăia arborii, tăietorii obișnuiau să meargă la biserică să se spovedească, pentru a nu duce cu ei și eventualele păcate. Dimineața devreme, lucrătorii se spălau cu apă curată și îmbrăcau haine proaspăt spălate, pentru că „nu numai sufletul trebuie să fie curat, ci și trupul”. Adunați pentru a pleca la punctul de lucru, îngenuncheau și spuneau o rugăciune specială. Acest obicei s-a practicat în satele din Maramureș chiar și în epoca comunistă, regimul neputându-i opri pe butinari să-și îndeplinească obiceiurile”, mai spune Janeta Ciocan.

Odată îndeplinite toate aceste ritualuri, credința populară era că lemnul primește o altă viață, fiind transformat în diferite obiecte de trebuință, instalații ori ca biserici etc. Toate aceste „măsuri” aveau rolul de a face viața lemnului cât mai îndelungată, astfel se explică, probabil faptul că lemnul din vechile case ce depășesc frecvent 100 de ani este încă rezistent și este păstrat intact. La începutul secolului XX, teritoriul României era acoperit în suprafață de 70% de păduri, cel puțin asta arată Janeta Ciocan și dr Mirela Coman în volumul „Lemnul în cultura populară din zonele etnografice ale județului Maramureș”, unde sunt prezentate și informațiile privind importanța lemnului în cultura țaranului român.

În prezent, din păcate, după tăierile masive din ultimii ani, doar 27% din suprafața țării mai este acoperită de păduri. <

(decenei.com)

Aurel Vlaicu la Vârșeț

Zborul lui Aurel Vlaicu la Vârșeț

Scrie:

Maria Păuța Gașpăr

Aurel Vlaicu, pionier al aviației mondiale, cel care s-a încumetat să zboare deasupra Bucureștiului, deasupra Vienei, în vara anului 1912 a zburat și peste Vârșeț

Preotul Avram Corcea, împreună cu învățătorul din Coștei în perioada respectivă, au convocat sătenii în fața bisericii să le spună marea veste și să-i invite să meargă într-un număr cât mai mare la Vârșeț: *"Frați români, sunt mândru că pot să vă aduc vestea că un român de-al nostru și-a construit un aeroplan, și cu el vine și la noi, la oraș. Să ne mândrim și să-l susținem, că-i un frate de-al nostru!"*

Într-adevăr, coșteienii au răspuns pozitiv, astfel cu trăsurile și carurile cu boi au transportat avionul de la gara din Vârșeț până la periferia orașului, acolo unde e azi aeroportul. Au ajutat la ridicarea

cortului (hangarului), iar înăuntru lăi s-a montat avionul. Cortul era mereu sub protecție civilă, iar de pază au fost tot coșteienii.

Pe lângă corul bisericesc din Vârșeț, la programul de întâmpinare a luat parte și **"Reuniunea de Citire și Cântări"** din Coștei în frunte cu președintele ei, preotul Avram Corcea.

Încă mai circulă în Coștei o anecdotă povestită de bătrânii satului. Cică în serviciul de pază al cortului era și Ilia Iorgovan. Preotul Corcea le-a zis că nu au voie să lase înăuntru pe nimeni, să nu se facă avionului vreo defecțiune. În acest timp, se apropie Vlaicu de Ilia Iorgovan pentru a intra în avion. Acesta nu-i dă voie să intre în cort, cu toate că omul zicea și se prezenta Aurel Vlaicu, pilotul avionului. Răspunsul lui Ilie era categoric: "Nu te las să intri chiar Vlaicu să fii, până nu zice părintele Corcea!"

O noutate pe timpurile acelea era și motocicletă fratelui lui Vlaicu, care manevra printre mulțimea adunată. El, cu ajutorul motocicletei, a informat lumea ce ia spus Vlaicu după aterizare, adică avertismenul că se apropie o furtună mare.

Într-adevăr, în aceeași zi a venit o ploaie mare care a inundat o parte din lablanca, optzeci de

Aeromitingul de la Vârșeț, 1912

case fiind distruse și avariate.

După aeromiting, toți coștienii au deplasat avionul și cortul la gară. Fanfara intona marșuri și cântece patriotice. În ziua de 11 august 1912, drumurile spre Vârșeț erau neîncăpătoare pentru toți aceia care doreau să ajungă la aeromiting. Oamenii cu traista pe umăr, mulți desculți frământând colbul, au mers cu pas rapid spre locul de unde se arăta minunea minunilor. Ei, Aurel Vlaicu, s-a încumetat să ridice capul. Să se ridice în înaltul cerului, arătând lumii cine sunt românii. Pe străzile orașului, în ziua respectivă, cică, nu vedeai români cu capu-n pământ.

Din Sălcița, sat mare pe-atunci¹, oamenii au plecat cu toții la vale, înspre Iablanca și, împreună cu alții, drumul îi ducea la Vârșeț, pentru a urmări primul aeromiting din regiune. La vatră au rămas bătrânii și femeile cu pruncii sugaci. Nici pe ei, însă, nu ia lăsat inima să stea acasă la o zi atât de însemnată, au luat cu toții poteca ce urcă spre deal, ajutându-se unul pe altul în neputință și deacolo au privit cerul. Au văzut avionul lui Vlaicu, fiind mândri că sunt români, sau agitat și bucurat: Au simțit cu sufletele lor măreția momentului unic.

Evenimentul a rămas în memoria românilor sălcițenii, care încă și-au amintit de acest fiu al românilor și al lor, făcându-i să se simtă mari în ochii lumii și în semn de omagiu au botezat societatea culturală nou-înființată "Aurel Vlaicu".

Închei cu gândurile lui Vasile Goldiș² la vestea zguduitoare că aviatorul Vlaicu și-a găsit moartea încercând să treacă munții Carpați:

"Aurel Vlaicu se deosebește de toți aviatorii ro-

Octavian Goga și Aurel Vlaicu

mâni și nu a fost numai pilotul îndrăzneț care a dovedit lumii curajul disprețuitor de moarte al poporului nostru, ci Aurel Vlaicu a fost inventatorul care a dezvăluit lumii geniul neîntrecut al acestui neam, care are menirea să meargă în fruntea civilizației umane, alături de celelalte neamuri...

Instinctiv a simțit poporul nostru această chemare istorică a junelui modest, cu veșnicul zâmbet pe buze și în cursul a doi ani de zile, tânărul acesta a devenit idealul maselor, copilul alintat al unei națiuni subjgate, întruparea nestinsului ei dor de ași sfărâma lanțurile și a se înălța spre culmile dătătoare de sănătate ale libertății".

Aurel Vlaicu și alte personalități de seamă ale națiunii române trebuie să ne fie mereu călăuză și model de urmat. ◁

Note:

1. La școala din localitate erau înscriși 119 elevi. Învățător îl aveau pe Marian Lațcu.

2. Ziarul "Românul", nr. 13, 16 septembrie 1913

Ultimul haiduc al Banatului

Scrive:

Dr. Dorinel Stan

Legendarul haiduc, Adam Duma Neamțu, a haiducit în zona de munte a Banatului și valea Cărașului

Potecile și strămtorile rămuroase ale munților vârșețeni, au fost bătătorite de ultimii haiduci bănățeni, pentru ca după curmarea în ștreang a vieții vestitului căpitan de haiduci, între anii 1868-1870, ne vorbesc denumirile locurilor care îi poartă numele și cele așternute pe hârtie de scriitorul Damian Izverniceanu.

Isprăvile cetei de haiduci, pe care o conducea învățătorul Adam Duma, poreclit Neamțu, transmise de la bunici la nepoți sunt impresionante și zguduitoare, mai ales că haiducia lor a început și s-a sfârșit fără vărsare de sânge.

Faptele haiducilor lui Duma au rămas până azi povești și legende drage mulțimii cândva exploatate de moșieri, azi navigatoare pe internet. Cu toate că multe s-au schimbat spre bine în satele care în trecut au fost uitate de țară, după drumuri șerpuite și anevoioase, între codrii prieteni, între poteci și sărăcie, mai dănuie și azi legenda fas-

cinantă a unui om obidit care, înțelegând nevoia celor mulți a schimbat dăscălia pentru haiducie și a pribegit pe căi dosite, de codru și de noapte, huiduit și fugărit de poteri. Încă și azi oamenii vorbesc de curajul, urmat de oameni puternici și comorile ascunse ale haiducilor.

Adam Neamțu a fost un om potrivit de statură, șaten, foarte vioi, iute din fire și mai presus de toate, cu o frunte lată, semn al inteligenței. El avea sub șubă, în chimir, mai multe pistoale, purta barbă și plete.

Haiducul Duma a haiducit în zona de munte a Banatului, îndeosebi valea Cărașului incluzând localitățile Srediștea Mică (Pârneaora), Mărcovăț, Coștei și Sălcița din această parte a Banatului, unde a poposit vremelnice, adăpostindu-se prin pădurile seculare ale acestor localități.

Dascălul se trage din familia Duma, familie de țărani din Slatina Nera. Adam Duma a fost învățător și pentru că purta haine nemțești i se spunea Adam Neamțu. Vestitul haiduc a fost căsătorit cu Ileana și a avut un singur fiu, pe Matei.

Adam Neamțu a apucat cărările pândite pentru a putea întreține un opaiț de nădejde a cărui licăr dulce pâlpaie prin timp. Cele mai spectaculoase prădări din această parte a Banatului au fost prădarea baronului Belovici din Sălcița și prădarea baronului Riger din Cutriz (Gudurița). Baronii cărora le-a ușurat punga de galbeni, au căutat cu

ură și cu teamă un prilej mișelesc de a pune capat celui care a aprins în inima săracilor bobul de lumină a nădejzii.

La insistența baronilor, legendarul haiduc Adam Duma Neamțu a fost prins, împreună cu ceilalți haiduci la "Crucea Albă", pe valea Cărașului de potera condusă de Adam Bordan cu plutonul de la Vârșeț. După două luni au fost condamnați la moarte prin spânzurătoare și executați pe Valea Guzainei (Coștei). Povestea mai dăinuie și azi.

Adam Duma – Neamțul în istoria locurilor

În Banat multe căi tainice, izvoare la care s-a răcorit, locuri în care a poposit ultimul haiduc bănățean, poartă numele lui. Pe dealurile împădurite ale Surducului, pe vârful "Culme", domină solitar "Lemnul rotat", un falnic stejar uscat. Localnicii îi mai spun și "Stejarul lui Adam Neamțu".

În apropiere de Sălcița și Iablanca, o cruce zidită în patru stâlpi din cărămidă "Crucea Albă" poartă numele legendarului haiduc. La marginea Coșteiului, până în prezent stă de veghe o cruce din piatră care ne amintește de Adam.

Pe drumul Marila - Steier mult timp a stat de veghe un frasin uscat, foarte gros, iar în anul 1963, când s-a lărgit și asfaltat drumul a fost doborât de un buldozer. Toată lumea îi zicea "Frapsinul lui Adam Neamțu". La Srediștea Mică o ridicătură de teren peste două văi care cuprinde o suprafață semnificativă poartă numele "Grunul lui Adam".

Pe dealurile Vărăgiei a dăinuit până acum câțiva ani o cruce mare de lemn. Un localnic, dând foc buruienilor, a ars și "Crucea lui Adam". Opt peșteri poartă numele ultimului haiduc bănățean – la Ciclova Montana, în stânga Popului, două în stânga Simionului, în Cheile Nerei, una la Pârneaora "Cioaca Mare", la Padina Matei, două în Valea Minișului.

Două izvoare îi pomenesc numele: unul pe vârful "Vârșăcior" din munții Vârșețului în apropiere de Marcovăț, altul pe dealul "Cetățuia" în apropiere de râul Bei. La Slatina Nera, în familia Davițoiu, s-a păstrat multă vreme, chipul lui Adam, gravat pe un butoiaș. Un tâmplar din familia respectivă a reușit cu succes să-i imprime figura pe lemn, foarte probabil din simpatia pe care i-o purta haiducului. Din păcate, în zilele noastre s-a pierdut acel butoiaș.

Pe urmele haiducilor

Din camarazii care au haiducit în ceata lui Adam, devenită legendară în Banat, din acei care au colaborat cu el, care l-au găzduit vremelnice sau au fost oameni de încredere cunoaștem pe următorii: Lăzărică originar din Sașca Montană. Se trage din bufeni de la Novaci și bineînțeles numele său este Novac. Gheorghe Ghermianțu

Grunul lui Adam

din Goruia era cu câțiva ani mai mare decât restul haiducilor, curajos, credincios și devotat haiduciei. De la Potoc și Bogodiniți au haiducit Gheorghe Dogaru și Sofronie Stoian. Din Coștei este amintit Gheorghe care a haiducit în ceata lui Adam după ispășirea pedepsei celor 20 de ani de temniță. La Vrani se cunosc familiile din care se trag Rista Laza și Iova Răboru. Ambii au pierit în temniță. Din Srediștea Mică a haiducit Dega Barbeș iar din Sălcița, un oarecare Nicolae.

De la Vrâniuț au haiducit patru voinici, doi de încredere, Ion și Iosom Braia și doi trădători, Simesie Buzangiu și Pavel Iovan. Din Slatina Nera, locul de origine al legendarului haiduc a fost un singur camarad, Trifu Turcu.

Bineînțeles că lista nu se termină aici, dar din lipsă de documente nu putem prezenta numele tuturor celor care au fost alături de ultimul haiduc bănățean. Ceata căpitanului Adam Neamțu a fost formată din 12 haiduci.

Riscurile zilnice ale haiducilor au fost enorme, fiind urmăriți, pas cu pas de potera jandarmilor. Șiretenia deplasărilor i-a făcut să-și piardă mereu urma. Haiducii lui Adam Neamțu au fost legați cu jurământ precum și comorile lor. Prădările le făceau în direcții opuse pentru a deruta potera jandarmilor. Încălcarea jurământului haiducesc se pedepsea cu moartea.

Adam Duma a rămas un personaj legendar de care amintesc denumirile atâtor locuri din valea Cărașului și munții Vârșețului, iar comorile ascunse constituie un subiect de cercetare care au determinat foarte mulți entuziaști de a efectua săpături pe teren, cercetări și investigații de-a lungul timpului.

Cioaca Mare tănuie secretul numit "Comoara blestemată"

Unele din ele au fost descoperite întâmplător și totuși multe comori au rămas nedescoperite devenind enigmă și mister pentru noi. Cele mai tainice și cele mai mari comori au fost ascunse cu jurământ și blestem de haiduci.

Vestitul haiduc este un simbol al libertății, al frumoaselor plaiuri din Banatul istoric, o personalitate care a scris istoria și a intrat în legendă. Haiducii erau o realitate a trecutului. Adam Duma – Neamțu a fost învățător, apoi revoltat social și răzbnător, spaima grofilor și posesorilor maghiari și germani din valea Cărașului, iar viața și întâmplările lui le-a romanțat Damian Izvernicianu în cunoscutul roman "Haiducul Adam Neamțu".

Comoara blestemată

O poveste interesantă care este răspândită în această parte a Banatului se referă la comoara blestemată. Această comoară s-ar găsi undeva în "Cioacă" (Gudurički vrh), care la un anumit interval de timp, în nopțile senine, din vârful muntelui și până-n viile de sub poalele acestui deal apare în formă de rază luminată puternic care scânteiază și lucește pe o suprafață mare. Fenomenul apare în orele târzii ale nopții și dura un interval de timp scurt. Bătrânii satelor din jurul vârșetului (Marcovăț, Mesici, Iablanca, Pârneaora) susțin că acest fenomen are strânsă legătură cu ultimii haiduci bănățeni , adică cu comoara blestemată de ei, care în continuare a rămas nedescoperită. Legenda locurilor bătuite rămâne în continuare nedescifrată, o taină care și-a câștigat un renume. În jurul ei s-au țesut povești uluitoare și fascinante

Cârciuma "La Guzzdi"

O urmă veritabilă, care în trecut a slujit drept adăpost sigur în fața numeroaselor primejdi, atunci când potera era prin apropiere, au fost locurile și

ascunzișurile secrete, tainice, construite și amenajate special, loc de adăpost sigur și enigmatic. O astfel de ascunzătoare se găsește la Srediștea Mică, în casa familiei Guzzdi (str. Vojvodjanska nr. 30), care la sfârșitul secolului al XIX- lea, în perioada anilor 1860-1890 a fost bodegă, căreia toți îi spuneau " La Guzzdi".

Gospodăria familiei Guzzdi este unică, deoarece are trei fântâni. Una în interiorul camerei (în trecut era cârciumă), alta în curtea casei și a treia fântână în grădină. O altă caracteristică a celor trei fântâni o reprezintă poziția și locația lor, adică ele se găsesc într-un perimetru de circa 300m², ceea ce este un lucru mai puțin obișnuit, mai puțin întâlnit, iar povestea lor este zguduitoare. Totuși, cel mai interesant, atrăgător și spectaculos detaliu este însuși ascunzătoarea lui Adam Duma, care se poate constata în clădire, deoarece nu a fost demolată, iar ruinele ei stau de veghe în dialogul prezentului cu trecutul. În casă se poate intra din două direcții contral opuse, din stradă și din grădină. Până aici nimic neobișnuit. Grădina de formă dreptunghiulară este înconjurată de un zid din cărămidă durabilă care măsoară în lungime 100 metri cu înălțimea de 3 metri.

Odată ajuns în grădină, nu poți fi observat, iar ascunzătoarea tainică se găsește în grajd, unde se poate intra din patru direcții (cârciumă, curte, grădină și podul casei). Aici, în grajd, în lungime verticală este construit un zid de circa 1 metru lățime, paralel cu zidul grajdului (dublu zid), construit din piatră, care poate adăposti 3-4 persoane. Grajdul este legat de încăperea cârciumei, iar din ascunzătoare și până la fântâna din incinta cârciumei a fost construit un tunel secret care ducea direct în fântână. Astfel, existau mai multe posibilități de evadare în caz de primejdi, dar totodată și un ascunziș sigur de poteră și panduri.

Ruinele grajdului, cu excepția "ascunzătorii", se pot vedea și azi în casa familiei Guzzdi din

Pârneaora. În spatele grădinii se întinde o pădure imensă. Grădina se găsește pe o coastă de deal plantată cu pruni. Când erau pandurii în sat, semnul prin care Adam Neamțu a fost avertizat să nu intre în sat, respectiv cârciumă, a fost tăierea unui prun din grădină. Clădirea în ansamblu a fost ridicată în perioada celebrului haiduc bănățean, Adam Duma-Neamțu, prin contribuția și sprijinul haiducilor, iar după moartea lui, familia Dega, poreclită "bogatu" a beneficiat de o parte din comoara găsită în fântânile din incinta celebrei ospătărie "La Guzzdi".

Peștera lui Adam Neamțu

În mitologie, peștera este locul închiderii, al claustrării, germinației, morții, învierii și este unul dintre cele mai vechi simboluri în toate culturile cunoscute de-a lungul istoriei omenirii. Poveștile legate de peșteri care sunt ascunzișe venerabile pentru comori din cele mai vechi timpuri, au trezit interes vădit în rîndul oamenilor. De obicei se spune că toate comorile, știute și neștiute, sunt ascunse prin peșteri.

Dar, conform soartei, nu îi este scris oricui să descopere o comoară. Numai cei scutiți de blestem pot găsi comori, iar după tradiția populară, orice comoară ascunsă este protejată sau poartă blesteme. Totuși cercetătorii privesc cu îngăduință astfel de povești, considerându-le povești populare intrate în tradiția orală specifică locului. În zona muntoasă a Banatului, mulți oameni și-au pierdut viața încercând să scoată din adâncurile peșterilor comorile și tezaurul ascuns pe timpul romanilor, pe timpul turcilor, când peșterile primesc noi locuitori- haiducii.

Cea mai cunoscută și celebră peșteră, în această parte a Banatului, la o depărtare de numai 2,5 km de pitorescul Marcovăț, în inima muntelui Cioaca Mare (Gudurčki) se găsește peștera cunoscută sub numele de "Peștera lui Adam Neamțu". Peștera a fost botezată așa, pentru că după curmarea în ștreang a vieții vestitului căpitan de haiduci (între anii 1868 – 1870), aici au fost găsiți galbeni și alte urme ale vieții cetii lui. În peșteră se poate intra numai pe brânci, pe când înlăuntru bolta, de înălțimea unui om, este destul de spațioasă.

Peștera cu potecile și strămtorile ramificațiilor Munți Vârșețeni și alte locuri legate de viața și isprăvile haiducilor din ceata lui Adam Duma Neamțu (izvoarele, cârciuma cu trei fântâni, piatra înaltă), au fost vizitate cu mai multă ușurință și interes în trecut, decât în zilele noastre. În perioada anilor 1950- 1970, aproape în fiecare an peștera a fost vizitată de elevii școlilor din localitățile din împrejurimile celui mai înalt vârf de munte din Voivodina, sau de alți excursioniști curioși și turiști care își găseau liniștea și odihna în acest paradis

Puscăria imperială din Orăvița unde a fost închis haiducul Adam Duma

și colț de rai. Adam Neamțul reprezintă un simbol al frumoaselor plaiuri bănățene, iar legendele, poveștile și cântecele haiducești de munte sunt o adâncă trăire și simțire românească, mai ales că haiducia lui a început și s-a sfârșit fără vărsare de sânge. Peștera cu izvorul, Grunul și Piatra haiducului, sunt cărările tainice pe care s-a furișat Adam Duma cu ceata lui și au intrat în istoria poporului, adevărate vestigii în penumbra Carpaților.

Adam Neamțu, în curând pe micul ecran

Regizorul sârb, Ivan Rakidžić în filmul documentar-artistic "Haiducii Banatului" (Razbojnici Banata), încearcă să transpună pe peliculă destinația haiducescă, respectiv unele elemente din viața haiducilor bănățeni. Primul film documentar-artistic despre haiduci realizat în Voivodina, semnat de Ivan Rakidžić, prezintă, printre alți haiduci celebri, și personajul lui Adam Duma – Neamțul.

Scenariul este inspirat din romanul lui Damian Izverniceanu "Haiducul Adam Neamțu" și din tradiția orală locală în care circulă numeroase legende despre ultimul haiduc bănățean, realizându-l Prof. dr. Univ. Mircea Măran, împreună cu regizorul. Filmările acestei producții documentar-artistice se vor finaliza în primăvara anului 2018, prima parte a filmului fiind începută în 2014. Rolul lui Adam Neamțu în film este interpretat de actorul profesionist sârb Mladen Sovilj. Filmul în ansamblu este inspirat de fapte istorice.

Adam Duma – Neamțul în Banatul istoric a rămas o icoană a demnității, un simbol al rezistenței românești. <

Sit-ul de la Zurobara

Despre daci care locuiau în Banat

În epoca dezvoltată a fierului (perioada La Tène), teritoriul Banatului, la fel ca și întreaga Românie de astăzi, au fost locuite preponderent de daci. Aceștia au fost un popor antic, nici mai bun și nici mai rău decât alte popoare europene contemporane cu ei. Atrăși în mod evident de nivelul de dezvoltare și de civilizație al Imperiului roman, ei lansau în numeroase rânduri atacuri îndrăznețe la sud de Dunăre, însă când erau la rândul lor atacați, se apărau cu vitejie

Trebuie menționat din capul locului că acum două milenii, condițiile climatice de pe acest teritoriu erau mult mai aspre decât astăzi. Specialiștii consideră că atunci pe teritoriul Daciei era o climă care acum se întâlnește prin Scandinavia și la cercul polar. Iernile erau deosebit de friguroase. Numeroși autori antici, în frunte cu Ovidiu, care le-a simțit pe propria piele, au descris cu groază teribilele ierni getice. Nu de puține ori se întâmpla ca Dunărea să înghețe într-o asemenea măsură, încât armate întregi o puteau traversa fără probleme. Acest climat extrem de aspru a influențat în mod cert și viața locuitorilor.

Populația în acea perioadă era mult mai rară decât în epoca noastră. Pentru regatul lui Burebista, Strabon dă un total de jumătate de milion de oameni. (Vasile V. Muntean, *Contribuții la istoria Banatului, Timișoara, 1990, p. 40.*) Dacă estimăm teritoriul Daciei la cca. 300.000 km² și luăm în considerare o densitate de 2-3 locuitori/km², cum se consideră că era în general pe atunci, ajungem tot pe acolo, între 500.000 și un milion de locuitori pentru întreaga Dacie.

În cazul Banatului actual, populația nu putea să treacă de câteva zeci de mii de oameni. Aici, pe lângă climatul aspru amintit, erau și condiții de relief dificile. Câmpia era mlăștinoasă, situația rămânând aceeași până la desecările efectuate de austrieci după 1718. Munții erau friguroși și neprimitori. Totuși, în Banat au existat câteva așezări și cetăți importante, precum Ziridava (Pecica), Zurobara (Unip), Berzobis (Berzovia), Acmonia (Zăvoi), Aizis (Fârliug), Tibisco (ulterior Tibiscum, Jupa), Tsierna (ulterior Dierna, Orșova), Arcidava (Vărădia) etc.

Fiind situat în apropierea Munților Orăștiei, nucleul puterii dacice, Banatul a făcut parte din regatul lui Burebista. Imediat după asasinarea acestuia (44 î.Chr.), în zonă era menționat Cotiso,

Cotiso a fost o importantă căpetenie dacă

care în mod sigur a fost unul dintre principalii complotiști împotriva lui. În legătură cu el, istoricul Florus scria că „*dacii stau aninați de munți*” și continua: „*De acolo, sub conducerea regelui Cotiso, de câte ori Dunărea înghețată lega cele două maluri, obișnuiau să năvălească și să devasteze ținuturile vecine.*” (Hadrian Daicovicu, *Dacii, Chișinău, 1991, p. 87-88.*) După ce Octavianus Augustus a învins în războaiele civile din Roma, el l-a înfrânt și pe Cotiso. Într-o odă din 28 î.Chr. dedicată protectorului său Mecena, poetul Horațiu îl sfătuia pe acesta să nu mai fie frământat de grija Romei, căci armata lui Cotiso a pierit. Indicația lui Florus referitoare la munții în care locuiau dacii conduși de Cotiso a făcut ca formațiunea statală a acestuia să fie plasată de istorici în Banat și vestul Olteniei, de ambele părți ale munților. (*Ibidem, p. 88.*)

Tot despre implicarea lui Cotiso în războaiele civile romane, istoricul Suetoniu scria în biografia lui Augustus că acesta era acuzat de adversarul său Antonius că plănuia să se înrudească cu căpetenia dacică. Cotiso ar fi urmat să se căsătorească cu Lulia, fiica lui Augustus, iar viitorul împărat să o ia de soție pe fiica lui Cotiso. Era desigur numai un zvon răuvoitor, însă el arată că rolul lui Cotiso în războiul civil nu era de neglijat. (*Ibidem.*)

În unele manuscrise ale lucrării lui Suetoniu, numele lui Cotiso apărea sub forma Coson, existând prin urmare supoziția că era vorba de una și aceeași persoană. Într-adevăr, pe lângă asemănarea numelor, Cotiso și Coson par a fi trăit în aceeași perioadă și a fi luat parte la aceleași evenimente. Imediat după asasinarea lui Cezar și a lui Burebista (44 î.Chr.), Coson intrase în legătură

cu Marcus Brutus, care se pregătea în Macedonia pentru lupta cu triumvirii Octavianus, Antonius și Lepidus. Pentru ajutorul primit de la el, Brutus l-a răsplătit cu vestitele monede de aur cunoscute acum sub denumirea de „cosoni”. Pe monede apărea numele regelui dac, însă cu figurația luată de pe cele ale generalului roman. Brutus a fost însă învins la Philippi (42 î.Chr.), sinucigându-se apoi. Dobândind iertarea lui Octavianus pentru prost inspirata alianță cu dușmanul său, Coson avea să ajungă apoi în relații suficient de bune cu el, încât prin 32-31 î.Chr. zvonuri privind eventuala lor încuscrire să poată circula prin Roma. (*Ibidem.*)

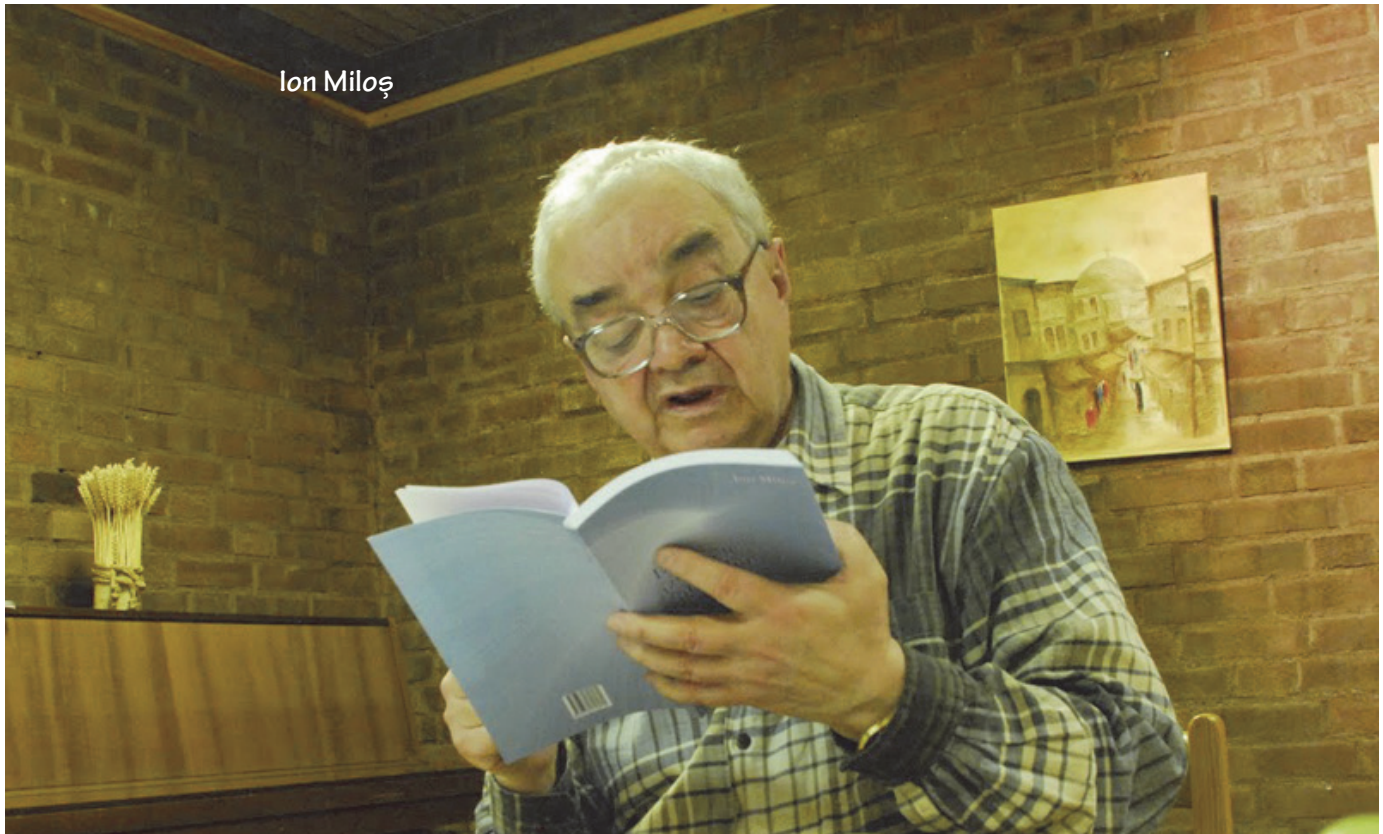
Așadar, perioada lui Cotiso-Coson a fost cuprinsă între anii 44-28 î.Chr.

Mai târziu, formațiunea dacică din Banat s-a unit iarăși cu cea din zona Munților Orăștiei. Conform tradiției păstrate în zonă până astăzi, regele Coryllus-Scorilo, tatăl lui Decebal, ar fi fost originar din Banat, mai precis de pe valea Bistrei. În momentul domniei sale de patru decenii, conform istoricului Iordanes, cele două formațiuni erau deja reunite. Domnia lui Scorilo este considerată acum a fi avut loc în perioada 28-68 d.Chr. (*Ibidem, p. 87.*) Deci reunificarea a avut loc probabil cândva între 28 î.Chr. (dispariția lui Cotiso-Coson) și 28 d.Chr. (începutul domniei lui Coryllus-Scorilo).

Evident, originar din aceeași zonă bănățeană era și Duras-Diurpaneus, fratele lui Scorilo, care l-a urmat pe acesta pe tron (68-87 d.Chr.). Sub conducerea celor doi frați, tradiționalele atacuri ale dacilor la sud de Dunăre au continuat. Cel puțin după tată, și Decebal era „bănățean”, el purtând luptele decisive cu Imperiul roman (87-106 d.Chr.). De două ori (în 88 și 101) au avut loc confruntări sângeroase la Tapae, defileul muntos de la marginea Banatului. După primul război dacic al lui Traian (101-102), Banatul a fost ocupat de imperiu. Ca o primă măsură luată, între 102-105 a fost construit marele pod peste Dunăre de la Drobeta, care avea să joace un rol decisiv în nimicirea puterii dacilor.

Tot în tradiția populară, vârful bănățean Gugu (2.291 m) este considerat a fi vechiul Kogaionon, muntele sacru al dacilor. De acolo și-ar trage numele și gugulanii. Și alți bănățeni, trăitori în locuri mai ferite sau retrase, precum almăjenii, își revendică o serie de moșteniri și tradiții din vremea dacilor.

După înfrângerea și sinuciderea lui Decebal din anul 106 d.Chr., dacii au ieșit, cu fruntea sus, din istorie. Însă istoria lor a fost extrem de densă și este păcat că până astăzi s-au păstrat atât de puține informații despre ei. ◀

Ion Miloș

Cultura minoritară și/sau majoritară?

Fiind născut în Banatul iugoslav și aparținând minorității românești, am fost și eu considerat scriitor minoritar. În Suedia sunt considerat scriitor emigrant, exilat. În România străin, de obicei sunt prezentat ca „scriitor român de origine sârbă”, ca „român de naționalitate sârbă”, „scriitor suedez de limbă română”. Deci, numai român – nu

Adică cum vine asta? Eu sunt omul nimănui? În Serbia nu sunt sârb, în Franța nu am fost francez, în Suedia nu sunt suedez, în România, oficial, sunt străin. Dacă este greu să fi minoritar, este și mai greu să fi scriitor minoritar, emigrant, exilat sau...

Viața unui astfel de om este mai mult una de luptă și de injustiție decât de sârbătoare și bucurie. El este nevoit să-și dovedească mereu existența, să-și confirme și reafirme valoarea și loialitatea, trebuie să lupte mereu împotriva nedreptăților sociale și existențiale. Trebuie să învețe și o limbă străină. Însă nu se poate trece de la o limbă la alta fără vărsare de sânge. Scriitorul care dorește să scrie într-o limbă străină, nu este suficient doar să învețe această limbă, ci va trebui să-i cucerească normele și structurile culturale să gândească, să simtă și să viseze în concordanță cu aceste

norme. Trebuie să învețe nu numai gramatica limbii, ci și gramatica noii culturi. Există scriitori care au trecut la o altă limbă, Joseph Conrad, Panait Istrati, Samuel Becker, Eugene Ionesco, Emil Cioran și alții. Scriitorii care au reușit cel mai bine în această privință au fost prozatorii. Pentru un poet este mult mai dificil. Destinul poetului va fi totdeauna tragica soartă a lui Ovidiu, fiindcă poezia este sufletul limbii.

Dacă un scriitor minoritar se hotărăște să scrie în limba minorității, riscă să trăiască în anonimitate. Nu există nimic mai tragic. Înseamnă să fi considerat ca un scriitor inferior în toate domeniile. Să scrie un scriitor minoritar din Serbia numai pentru cele 30 – 35 mii de persoane, majoritatea din domeniul agriculturii, sau, de exemplu, să scrie un român din Suedia în limba română pentru cei 8 – 9 mii de români, majoritatea muncitorii? Ce durere! Aceasta ar implica o scădere de nivel literar. Cine își pierde timpul să traducă un scriitor minoritar sau imigrant. Literatura este identică cu limbele?

Cine învață limbi de circulație și de importanță și mai mică? Cine se ocupă de literaturile și de culturile țărilor mici? Ele au trăit totdeauna în umbra națiunilor mari.

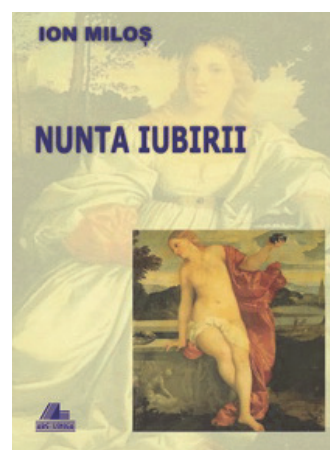
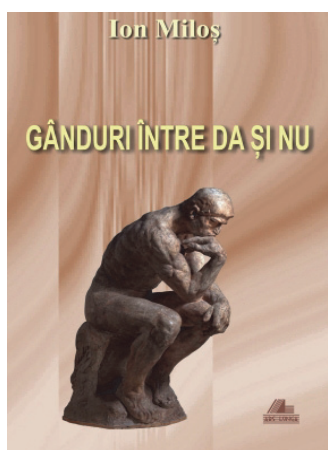
Vasko Popa, care a ales să scrie în limba sârbă (adică națională) este astăzi un poet bine cunoscut

în lume. Scriitori români din Franța: Panait Istrati, Eugene Ionesco, Emil Cioran, Ghersaim Luca, Tristan Tzara au scris în limba franceză și sunt astăzi celebri în toată lumea. Mulți scriitori minoritari sau imigranți se simt obligați să adopte o altă limbă. Unii chiar părăsesc limba lor maternă: Conrad, Beckett, Ionesco, Cioran, Vasko Popa etc. Cioran n-a scris nici măcar vederi în limba română din momentul când s-a hotărât să scrie în limba franceză. Dacă este greu să scri în altă limbă este și mai greu să scrii în două sau mai multe limbi. Scriitori bilingvi autentici se pot număra pe degetele de la două mâini. Eu am ales drumul cel mai greu. Mi-am păstrat limba română dar și în suedeză și în sârbă și în franceză. În aceste patru limbi am publicat 87 de cărți, originale și traduceri. Just ar fi cinstit ca un scriitor minoritar sau imigrant să fie tratat totdeauna ca scriitor fie că scrie în limba maternă sau într-o altă limbă. Limba în care scrie un scriitor n-ar trebui să aibă importanță. El trebuie să scrie totdeauna în limba în care îi este cel mai ușor să creeze, să gândească, să viseze, să respire. Isac Bashevis Singer, Czeslav Milosz, Iosif Brodski nu și-au scris cărțile lor literare în engleză, cu toate că au trăit în Statele Unite și toți trei au obținut Premiul Nobel pentru literatură.

Scriitorul minoritar sau național este o împărăție politică, nu literară. Nu există literatură cu pașaport. Adevărata cultură și literatură n-au granițe. Politica ridică ziduri între oameni și popoare, cultura le distruge. Literatura aparține

tuturora, precum lumina. Pot chiar afirma că un scriitor minoritar, sau imigrant care este un produs al mai multor culturi și literaturi este o comoară. Este interesant de constatat că aproape toți marii scriitori contemporani, care într-un fel sau altul, au înnoit și revoluționat creația literară și s-au remarcat internațional, au aparținut la mai multe culturi, literaturi și au vorbit mai multe limbi, care le-au dat o sensibilitate mai fină și mai

înaltă. O bună parte a ei au obținut Premiul Nobel: Albert Camus, Saul Bellow, Elias Canetti, Samuel Beckett, Czeslav Milosz, Singer. Dar să nu uităm aici nici pe Kafka, Tzara, Luca, Ionesco, Cioran, Eliade, Celan.

Orice cultură constituie o limită. Cu cât posezi mai multe culturi cu atât ești mai bogat ca ființă umană cât și ca scriitor. Indivizii și națiunile supraviețuiesc datorită culturilor lor și nu naționalismelor sau succeselor materiale. Problema nu este de a trece de la o cultură la alta sau de la o limbă la alta, ci de a asimila cât mai multe culturi și de a învăța cât mai multe limbi. Faptul de a asimila o nouă cultură nu înseamnă să o pierzi pe a ta. Din contră, înseamnă să te îmbogățești cu o nouă cultură. Eu mă mir că există atâția oameni și popoare care nu înțeleg asta.

A poseda mai multe culturi nu înseamnă să-ți pierzi identitatea, ci din contră, s-o întărești. Eu îndrăznesc să spun că ești mai bun român, sârb, suedez, ungar, francez, etc., dacă nu ești numai român, srb, suedez, ungar sau francez. ◀

Ion Miloș
(decenei.com)

Vlăhismul – o teorie contrară unității teritoriale a Serbiei

Anumite cercuri și persoane de la Belgrad au arborat un nou stindard, cel al vlăhismului care se dorește a fi un curent ce ar face distincție între români și așa-ziii vlahi. Acest curent este unul de origine eminentemente sârbească și pornește de la specularea unor aspecte formale, nu de fond

Problema e că sârbii i-au numit tradițional pe românii din Văile Timocului, Dunării și Moravei, dar și pe cei din Homolie cu un exonim, cel de *Vlah*, iar pe românii din Voievodina, alături de Serbia abia după Primul Război Mondial, cu etnonimul propriu, cel de *Român*. Atât românii din Timoc, cât și cei din Voievodina își spun în propria lor limbă, invariabil, *Români/Rumâni*. Și doar atunci când vorbesc în sârbă, românii din Timoc apelează la exonimul *Vlah*, pentru că acesta este generalizat în limba sârbă, nu și în limba maternă a acestor români timoceni. Deci, folosirea în sârbă a exonimului *Vlah* ține de formă, nu de fond. *Vlah* este unul dintre felurile de a spune *Român* pe sârbește, nu o altă realitate.

Dacă românii din Provincia Autonomă Voievodina, reprezentând circa 10% din toți românii din Serbia, sunt recunoscuți ca atare și li se respectă, alături de alte 4 naționalități din provincie, drepturile convenite pe plan cultural, educațional, mediatic, bisericesc și administrativ, românii din Timoc, reprezentând cca 90% din ansamblul românității

din Serbia, nu se bucură de niciun fel de drepturi naționale, nefiind recunoscuți ca români și tratați ca o nouă națiune, vlahă sau valahă, distinctă de națiunea română și opozabilă acesteia. Vom preciza în context că românii reprezintă în Republica Serbia de astăzi prima minoritate națională din punct de vedere numeric (peste 5% din ansamblul corpului social), fiind urmași, la mică distanță, de minoritatea maghiară. Specificul geografic și demografic al Serbiei face ca cele peste 5% de cetățeni sârbi de naționalitate română să locuiască într-un spațiu care reprezintă peste 10% din suprafața Republicii Serbia. Raportat la Serbia propriu-zisă, fără Provincia Autonomă Voievodina și fără Kosovo, acest procent teritorial crește mai mult decât dublu. Când nu-i mai pot asimila sau prezenta drept etnici sârbi pe românii timoceni, unii încercă să inventeze așa-zisul popor vlah, cu limbă vlahă, cu identitate vlahă, cu scriere vlahă, toate diferite de cele românești.

S-ar părea că până aici totul este clar și că promotorii teoriei vlăhismului acționează pe cât se poate de egoist dintr-un imbold patriotic sârbesc având ca țintă fărâmițarea principalului bloc minoritar din țară. La o privire atentă însă, vom observa că vlăhismul nu doar că nu servește deloc cauza sârbească, ci se ridică împotriva acesteia, ca o amenințare reală. Autorii sârbi și puținii adepți dintre românii localnici ai teoriei vlăhismului (pusă chiar în practică prin crearea

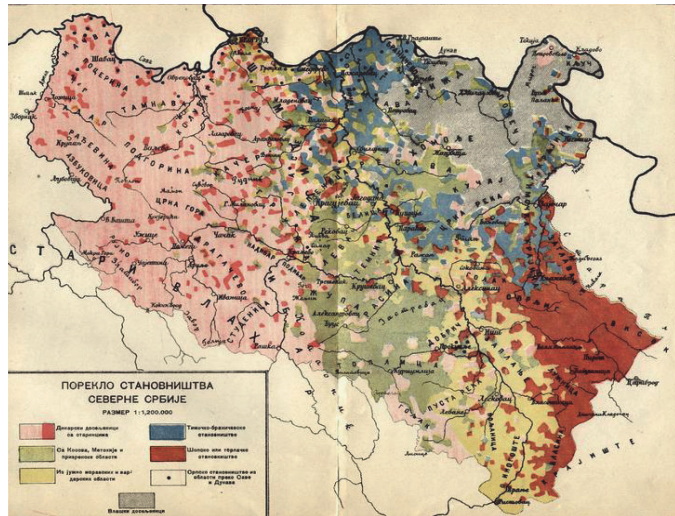
unui Consiliu Național Vlah distinct de Consiliu Național Român), mânați de ideea dezbinării blocurilor minoritare acoperită sofistic cu pretextul autoidentificării individuale, neglijează principiul autodeterminării politice colective corelat cu cel al autoidentificării. Și aici apare problema. Autorii teoriei vlăhismului spun simplu: vlahii nu sunt români, ei sunt o națiune distinctă de români, ca și de sârbi, pentru că așa se autoidentifică ei în limba sârbă când sunt chestionați de autoritățile sârbe. Pe scurt, vlahii ar fi un nou popor, o nouă nație și patria lor este Timocul.

Principiul autoidentificării etnice a persoanelor este un principiu unanim recunoscut și fixat în principalele instrumente juridice internaționale (universale și europene) în materie de drepturi ale omului. În cazul românilor timoceni observăm că ei se autoidentifică în limba maternă ca *Români/Rumâni*, iar în limba sârbă traduc termenul cu exonimul sârbesc *Vlah*. Deci, pentru ei, *Vlah* nu e termen de autoidentificare în limba maternă, ci doar o traducere în manieră sârbească la care recurg doar când sunt nevoiți să vorbească sârbește. Ar fi corect ca autoritățile sârbe să nu treacă peste numele de autoidentificare etnică a acestor români în limba lor maternă, întrucât **însăși noțiunea de autoidentificare presupune identificarea în limba maternă, nu multiplele traduceri ale termenului, care diferă de la o limbă la alta** (de exemplu: *Deutsch* (autoidentificare prin endonim), dar și *Neamț, German, Alemand, Tedesco* (traduceri sau exonime)).

Autoidentificarea ține de persoane, deci este un drept individual. Autodeterminarea însă, ține de popoare, deci este un drept colectiv. Potrivit cadrului internațional dreptul la autodeterminare este rezervat exclusiv popoarelor, nu și diverselor minorități naționale înrudite cu statele naționale existente.

Atunci când anumite cercuri de la Belgrad încearcă să creeze din minoritatea națională română din Serbia două entități: o minoritate națională română mai mică și un nou popor vlah mai mare, ca națiune distinctă atât de români, cât și de sârbi, este corect să ne întrebăm dacă aceste cercuri iau în calcul și perspectiva ca noua națiune vlahă, ridicată ca nou popor la un rang superior celui de minoritate națională română, să se autodetermine în viitor. Însăși ideea de națiune vlahă diferită de români scoate problema din zona culturală și o duce în zona periculoasă a politicului.

Dacă statul sârb ar recunoaște că românii din Timoc sunt o simplă și singură minoritate națională, românească, înrudită cu România, această minoritate înrudită ar putea pretinde doar drepturi culturale și educaționale, neavând drept de autodeterminare ca națiune. Nicio minoritate, nicăieri în lume, în accepția dreptului internațional, nu poate pretinde mai mult decât autonomie

culturală, menită să-i protejeze și promoveze identitatea distinctă.

În cazul în care statul sârb inventează noua **"națiune vlahă"**, aceasta, neavând un stat înrudit și nedeterminându-se vreodată ca națiune, capătă drept de autodeterminare națională până la crearea propriului **stat vlah** și separarea de Serbia. Cine nu crede, să consulte documentele de drept internațional la capitolul autodeterminarea popoarelor. Inventând minoritatea vlahă, unii inventează, de fapt, **noua națiune vlahă**. Prin agitarea teoriei vlăhiste ni se sugerează că Serbia nu mai este un stat național sârb cu diverse minorități în interiorul său, ci un stat sârbo-vlah, o uniune a două popoare care tolerează în cuprinsul său și minoritățile, printre care și o mică minoritate românească în Voivodina. Pentru asta inventează unii poporul zis vlah.

Realist și obiectiv vorbind, **miza autorilor noii națiuni vlahе este crearea condițiilor pentru autodeterminarea acestei noi națiuni și separarea ei de Serbia, într-o logică care o continuă pe cea a destrămării fostei Iugoslavii**. Lovindu-se în unitatea minorității române din Serbia, se lovește, prin ricoșeu, în unitatea teritorială a Serbiei însăși. De la Timočka Krajina până la **Vlaška Krajina** sau **Vlaška država** nu e decât un singur pas. Nu este pentru prima oară în istorie când o falsă problemă etnică poate genera o reală problemă teritorială.

Nu ar fi mai înțelept ca autorii teoriei antiromânești a vlăhismului să recunoască faptul că românii timoceni sunt parte a minorității naționale române din Serbia și că acestei minorități i se cuvin drepturi culturale rezervate oricărei minorități, nu drepturi politice rezervate unor popoare întregi lipsite de stat național? Părerea noastră este că ar fi mai înțelept. Vrând să spargă unitatea naturală a minorității române din Serbia, autorii teoriei vlăhismului riscă să spargă unitatea teritorială a Serbiei. Unde dai și unde crapă! <

Biblioteca populară

Scrive:

Dr. Dorinel Stan

Este cert faptul că cele mai vechi biblioteci din satele cu populație românească au fost bibliotecile parohiale din cadrul bisericilor.¹ În secolul al XIX-lea începe perioada de înflorire a sistemului bibliotecar (catalogoagele structurale, apare profesia de bibliotecar și revistele de biblioteconomie). În perioada postbelică, biblioteca devine centrul cultural destinat răspândirii educației, culturii, chiar și distracției pentru straturi largi ale populației.²

La Seleuș, biblioteca a fost înființată în anul 1907, iar întemeietorul a fost Mihai Pepenariu.³ În anul 1946, dascălul Constantin Arhire relatează secției de cultură din Alibunar că în Seleuș, pe lângă Uniunea Culturală, există o bibliotecă românească cu 150 de membri, iar pe parcursul anului au achiziționat 400 de cărți cu suma de 600 dinari. În această perioadă cetățenii au donat bibliotecii un fond de 150 de cărți, iar biblioteca

dispunea în total de 795 de cărți și 20 de cărți de teatru. În următorii ani, un număr considerabil de cărți a dispărut, astfel la începutul anului 1948 biblioteca avea doar 351 de cărți. Tot în acest an, biblioteca se reorganizează și primește o sală de lectură. Este interesant numărul abonaților la ziarele timpului: Libertatea – 193; Politika – 6; Borba – 32; Slobodna Vojvodina – 2 și Glas – 3, iar 120 de elevi au fost abonați la revista „Bucuria pionierilor” și 25 la revista „Pionir”.⁴ În raportul prezentat de bibliotecarul Boba Trifu (25 septembrie 1949), la Adunarea Generală a Uniunii Culturale, reiese că biblioteca avea un fond de 350 de cărți și chiar unele foarte vechi. Amintim câteva titluri: „Foloasele învățaturii” de Petre Dulfu, tipărită în 1911; „Cuib de rândunică” de Victor Stanciu (1916); „Ștefan cel Mare” de Alexandru Lăpădatu (1904); „Convorbiri pedagogice” de E. Hodoș (1898); „Nuvele” de Enric Sienkiewicz (1910); „Cum să vă păziți de boală sifilitică” de Manoilă Rossignon (1906); „În livadă” de J. Rossignon (1909); „Suflete stinghere” de Liviu Marian (1910); „Nicolae Iorga” de Avram Corcea (1912); „Bolile lipicioase” de

1 Mircea Măran, *Vladimirovac (Petrovasâla) pagini de istorie culturală*, Novi Sad 1998, Editura Fundației, p. 134

2 Milena Dragičević-Šešić, Branimir Stojković, *Cultura, management, mediere, marketing*, p. 92

3 „Lumina”, Panciova, 1953, nr. 5–6, pag. 14

4 Aurel Bojin, *Seleuș – un secol de activitate culturală*, Comunitatea Locală din Seleuș, 1990, p. 143

Iulian Chitu (1914); „Nutrețul măiestrit” de Ioan F. Negruțiu (1912); „Din vremuri apuse” de Iudita Secula (1899); „Cântarea României” de V. I. Apostolescu (1914); „Pomicultura” de Iosif Bălan (1909); „Alcoolismul” de Marcu Izidor (1907); „Însemnătatea meseriilor” de Arsenin Vlaicu (1896); „Iancu de Humpad” de Iosif Bălan (1897); „Cartea plugarilor” de Ioan Georgescu (1899); „Graiul Ardelenesc” de A. Suluț Carpenișeanu (1890) și altele.

În anul 1950 biblioteca avea 990 de titluri, a organizat o serată literară și două recenzii de carte.⁵

În acest răstimp, majoritatea bibliotecilor nu dispuneau de încăperi corespunzătoare ceea ce a făcut ca și accesibilitatea la cărți să fie redusă. Cărțile se găseau răspândite prin locuințele cadrelor didactice, în tavanele școlilor și bisericilor, cancelariile învățătorilor sau a cooperativelor țărănești și agricole. La Alibunar s-a închiriat o încăpere pentru bibliotecă. În centrul Cuvin, la Deliblata și Maramorac (localități mixte), biblioteca și sălile de lectură au fost instalate în căminele cooperativelor.⁶

La începutul anului 1955, conform statisticii bibliotecarilor din 18 așezări românești în care funcționau bibliotecile, deducem că acestea dispuneau de 24.523 cărți dintre care 10.000 de titluri în limba română. Uzdinul în anul 1956 are 4410 locuitori, iar la biblioteca locală se găseau doar 695 de titluri, ceea ce nu se poate considera un fond de cărți satisfăcător.⁷

Bibliotecile populare au fost constituite ca forme importante de culturalizare a maselor largi de populație. Nu exista localitate cu populație românească fără bibliotecă. În unele așezări biblioteca este cercetată de un număr impresionant de cititori, iar în altele praful s-a așternut pe carte. În timpul perioadei de vară activitatea unor biblioteci nu s-a simțit aproape defel. Rolul învățătorilor, bibliotecarilor și al intelectualilor din sat a fost socotit primordial la răspândirea cărții și ridicarea nivelului cultural. Regretatul prof. Dr. Gligor Popi, vizitând bibliotecile populare în perioada postbelică a constatat că unele funcționau foarte bine (Ecica, Alibunar), iar altele stagnau în activitatea lor. O cauză a stagnării bibliotecilor a fost micșorarea numărului cărților în loc să crească. Bibliotecarii sau unii indivizi și-au creat biblioteci proprii din cărțile care aparțineau bibliotecii satului, folosindu-le doar câteva persoane. În această

situație, cetățenii n-au acces la ele, indiferent că în realitate sunt proprietatea întregului sat.⁸

Exemplul pe care îl dăm este Societatea Culturală „Doina” din Marcovăț, în apropiere de Vârșeț, unde la Adunarea anuală a Societății (1948), biblioteca dispunea de 230 cărți din 930 câte existau în trecut. Biblioteca și sala de citire funcționau în încăperile cârciumei cooperativei și folosea un aparat de radio dotat de cooperativa locală.⁹

Biblioteca populară din Ecica a servit un exemplu tuturor bibliotecilor populare din Banat în primii ani postbelici. Meritul îi revenea țăranului Petru Cădărean, care a frecventat un curs de bibliotecari la Zrenjanin. Prin angajamentul personal a reorganizat instituția de cultură care figura doar pe hârtie. În scurt timp a reparat geamurile și ușa bibliotecii, a zăgrăvit încăperile introducând curentul electric. A abonat biblioteca la ziarele cotidiene ale timpului. Sprijin și logistică a primit biblioteca din Ecica de la Comitetul Frontului Antifascist al Femeilor, iar Comitetul Popular Local a rămas indiferent față de problemele bibliotecii. Președintele Comitetului Popular la cererea bibliotecii de a se pune la dispoziție patru scaune frânte pentru a fi reparate și menite cititorilor, a refuzat categoric. Biblioteca din Ecica dispunea în acel moment de 1195 volume și 126 membri. În iarna anului 1948 s-au ținut trei consfătuiri la care s-au citit operele marilor scriitori, s-au organizat mai multe conferințe pentru membrii bibliotecii cu caracter instructiv. Biblioteca din Ecica a demonstrat că se poate organiza fără mari posibilități materiale și financiare.¹⁰ La Straja, în aceeași perioadă bibliotecar a fost iarăși un țăran, Ioan Licăreț, iar în bibliotecă se găseau 1051 de cărți.¹¹

În viața satului bănățean, prin bibliotecă s-a promovat cartea în popor. Neglijarea bibliotecii lăsa un gol mare în viața culturală a satului la mijlocul secolului al XX-lea. La Voivodinț, datorită indiferenței comitetului Societății Culturale „George Coșbuc”, biblioteca exista doar pe hârtie, iar în deceniile următoare, s-a organizat în adevăratul sens al cuvântului devenind focar de răspândire al culturii.¹²

La Sân-Mihai (Lokve) biblioteca și respectiv sala de lectură, funcționau zilnic între orele 17–23. În lipsa unui bibliotecar, s-au perindat câte un membru al Societății și un învățător. Din anul 1954 biblioteca își mărește inventarul primind cărți în

5 Arhiva din Panciova, Narodni odbor sreza Alibunarskog, nr. 1447/1952

6 „Libertatea”, Panciova, 12 februarie 1953, p. 5

7 Gligor Popi, *Români din Banatul sârbesc (1941–1996)*, vol. II, Panciova, p. 353

8 Gligor Popi, *Bibliotecile populare – adevărate focare de cultură la sate*, „Libertatea”, decembrie 1951

9 Comunitatea Locală din Marcovăț, *Proces verbal nr. 121/3*, 1948

10 „Libertatea”, martie 1948, p. 4

11 „Libertatea”, anul 1949, p. 5

12 „Libertatea”, anul 1949, p. 4

valoare de 10.000 dinari de la Uniunea Culturală a Românilor. Ziarele și revistele erau puse la dispoziția cititorilor din partea Școlii (*Lumina*, *Comunismul*, *Crvena Zvezda*, *Partizan*), din partea cooperativei (*Poljoprivrednik* și *Zadruga*), din partea Societății Culturale (*Libertatea*, *Politika*, *Borba*, *Sport*, *Pančevac*, *Jež*). În sală exista și un televizor.¹³

Societatea Culturală *Ion Creangă* din Mărghita, în anul 1951 dispunea de o bibliotecă de peste 370 de cărți și o sală de lectură. Societatea culturală a organizat în cadrul bibliotecii șezători literare cu sprijinul studenților români. Una din nume- roasele serate literare a fost dedicată operei scriitorului Ion Creangă al cărui nume îl purta societatea din localitate. Studentul Nicolae Popov a prezentat un referat citindu-se fragmente din opera marelui scriitor român. Studentul Petru Sârbu a pregătit un referat despre viața și opera poetului Mihai Eminescu, iar învățătorii Panta Cebzan și Nicolae Nicola au citit poezii din opera eminesciană.¹⁴

Până în anul 1959, unele biblioteci din satele românești nu au procurat cărți apărute la Casa de Editură *Libertatea*, care în acest interval a editat circa 200 de titluri. Este de remarcat că biblioteca din Ecica nu avea niciun titlu, iar Râtișorul și Srediștea Mică un singur titlu. În general, fondurile de cărți ale bibliotecilor au fost sărace și lipsite de mijloace materiale.¹⁵

În 8 februarie 1951 la sediul Comitetului Cultural al Românilor s-a organizat o consfătuire a bibliotecarilor din bibliotecile populare. Bibliotecarii sau reprezentanții societăților culturale în cadrul cărora activează bibliotecile au prezentat activitatea, starea și mijloacele de existență. În majoritatea localităților bibliotecile populare și-au îndeplinit rolul și menirea, însă la Vlăicovăț nu exista bibliotecă, iar conducerea societății culturale și organizațiile de masă nu au luat măsuri pentru înființarea biblio- tecii. Concluziile și hotărârile au fost trimise printr-o circulară tuturor bibliotecilor populare și societăților culturale, care, printre altele, conținea următoarele:

- Alcătuirea unui catalog al tuturor cărților cu titlul cărților și numele autorului;

- Să se ducă lupta permanent pentru mărirea numărului cărților și organizarea expozițiilor de carte;

- Înființarea bibliotecilor populare unde nu existau;

- Colectționarea publicațiilor în limba română;

- Prezentarea și lansarea cărților noi editate;
- Înlăturarea din bibliotecile populare a cărților care nu corespund luptei popoarelor pentru construirea socialismului;
- Înființarea sălilor de lectură acolo unde nu există;
- Procurarea aparatului de radio pentru atragerea poporului în sălile de lectură;
- Înființarea grupurilor de citire cu sprijinul autorităților populare.¹⁶

La Seleuș, în sala de lectură s-a putut juca șah și asculta radio începând cu anul 1952. Biblioteca seleușană a fost în componența Societății Culturale „Unirea”, având un fond de 1678 de cărți și 54 de membri, fără sală de lectură. În anul următor numărul de cărți al bibliotecii a fost de 850 de cărți. Biblioteca a fost condusă de Ion Popa și avea aproape 150 de cititori activi. Activitatea bibliotecii în anii următori nu este în măsură corespunzătoare cunoscută, fără date concrete, până în anul 1965, când și-a îmbogățit fondul de carte.¹⁷

Autoritățile comuniste au insistat asupra deschiderii de biblioteci în toate localitățile, ceea ce a reprezentat o posibilitate de propagare a ideologiei comuniste. Pe parcursul anilor s-au înlăturat cărțile antebelice care nu corespundeau din punct de vedere ideologic. Se insista în mod special asupra procurării ziarelor. În anul 1957, biblioteca din Vladimirovaț avea înscriși 180 de membri, posedând un fond de 1500 de cărți, ziare și reviste. În perioada postbelică au fost angajați ca bibliotecari Petru Șteflea și Anka Soldat, iar prin preluarea funcției de director al Căminului Cultural de către Simeon Condan în anul 1962, el preia și postul de bibliotecar.¹⁸

Pe parcursul timpului s-au înregistrat numeroase critici la adresa inactivității bibliotecilor prin satele românești. Criticile au fost semnalate în ziarul *Libertatea*. Exemplul pe care îl relatăm este localitatea Coștei, care în anul 1953 biblioteca a fost neglijată din partea activiștilor culturali și conducerii Societății Culturale *Mihai Eminescu*. Coșteienii s-au simțit sesizați și în scurt timp au amenajat biblioteca Societății Culturale și au numit bibliotecar așa că lucrurile s-au cristalizat relativ repede. Paralel, s-a amenajat și biblioteca cooperativei țărănești și o sală de lectură și s-a reparat radioul. Prin urmare, critica și-a atins scopul, iar la Coștei s-au deschis două biblioteci.¹⁹

Biblioteca Societății Culturale *Valeriu Docna* din

13 Pavel Gătăianțu, Panta Bagiu, *Locve ieri și astăzi*, Novi Sad, Editura „Libertatea”, 1989, p. 210

14 Informații furnizate de Panta Cebzan

15 „*Lumina*”, nr. 3–4, anul 1961, p. 200

16 „*Libertatea*”, 1951, p. 5

17 Ion Bojin, *Din trecutul satului Seleuș*, „*Lumina*” nr. 5–6, p. 270

18 Mircea Măran, *Vladimirovac-Petrovasâla 1908–2008*, Panciova, Editura „Libertatea”, 2008, p. 191

19 „*Libertatea*”, anul 1953, p. 6

Satu Nou, funcționa în una din încăperile Școlii generale din localitate. Biblioteca avea un fond de 336 de cărți (1949), în genere cărți politice, științifice și foarte puțin beletristică. Funcția de bibliotecar a îndeplinit-o Ion Ardelean. Biblioteca a fost abonată la toate publicațiile care apar în limba română (*Libertatea*, *Lumina*, *Bucuria Copiilor*) și la două reviste sârbești (*Naša dela*, *Kulturni život*).²⁰

Biblioteca din Alibunar care posedea cărți românești funcționa în cadrul Societății Culturale *Doina*, iar cea sârbească în cadrul Societății Culturale *Nušić*. Odată cu reorganizarea, biblioteca românească posedea 1232 cărți, iar cea sârbească 612 cărți. Din anul 1952 cele două biblioteci se unifică și se formează pentru prima dată o instituție aparte – Biblioteca populară. În primii ani postbelici bibliotecar a fost Dalea Moise. Începând cu anul 1952 la Alibunar funcționează o singură bibliotecă cu un fond de peste 2800 cărți, dintre care circa 650 în limba română. În post de bibliotecară cu salariul lunar de 6.370 dinari a fost numită Natașa Francuski. Biblioteca dispune de sala de lectură cu inventar nou, a fost abonată la zece ziare și opt reviste și era dotată cu un aparat de radio. Biblioteca numără 415 membrii dintre care 97 români iar restul erau sârbi sau de alte naționalități. Situația socială a membrilor a fost următoarea: țărani 32, gospodine 61, meseriași 30, funcționari 125, ucenici 34, elevi de școală generală 83, cadre didactice 24 și alte categorii 30. După terminarea celui de-al doilea război mondial, au fost înlăturate toate titlurile ce se considerau cu conținut ideologic negativ. Regimul comunist și persoanele care au făcut revizuirea cărților au fost convinse că tot ce-i din perioada care a rămas în urmă, trebuie distrus (un număr considerabil de cărți valoroase au ars).

Începând cu anul 1954, în cadrul bibliotecii s-a înființat redacția care va pregăti programul de radio difuziune locală. Emiterea s-a realizat cu difuzoarele amplasate în diferite părți ale localității. Tot în anul 1954 se înființează biblioteca cercuală, cu sediul la Alibunar. Din 1960 biblioteca funcționează ca unitate aparte în cadrul Căminului cultural.²¹

În acest răstimp tot mai multă atenție se acordă bibliotecilor din partea auto-rităților. Biblioteca din Biserica Albă, pe lângă încăperile moderne, dispunea de un fond de peste 4000 cărți (sârbă, română, maghiară, engleză, franceză, germană

etc), în total 900 de membri (în anul 1950 a avut 200 de membri). Sala de lectură a fost vizitată zilnic de 70–80 cetățeni.²²

În anul 1961, biblioteca din Uzdin și-a mărit fondul de cărți și dispunea de 2500 cărți.²³ Fondul de cărți s-a mărit substanțial începând cu anul 1962, odată cu deschiderea spre occident a comunismului titoist și normalizarea relațiilor cu Pactul de la Varșovia.²⁴

În localitățile în care existau biblioteci, au apărut pe parcurs o sumedenie de neajunsuri care împiedicau activitatea justă și dezvoltarea bibliotecilor. Un număr mare de biblioteci nu dispunea de numărul suficient de cărți care să satisfacă interesele și diversitatea cetățenilor. Multe biblioteci aveau cărți vechi și neactuale care deseori compromiteau bibliotecile ca instituții culturale. Existau mari disproportii între numărul cărților și necesitățile culturale. La mijlocul secolului trecut, situația de 0,72 de cărți la un locuitor din Voivodina a fost foarte dificilă. În Serbia rețeaua sălilor de lectură nu a fost una dezvoltată. În cadrul celor 1512 biblioteci de tip general, au funcționat doar 870 de săli de lectură.²⁵

Conform datelor statistice, în anul 1962, Voivodina s-a bucurat de o rețea largă de biblioteci, iar fondul de cărți în proprietatea diferitelor biblioteci s-a estimat la peste un milion de volume. Atât numărul bibliotecilor cât și al cărților, reprezenta o bogăție culturală imensă care contribuia într-o măsură însemnată la ridicarea nivelului cultural al maselor largi populare.

Noua lege republicană referitor la biblioteci (1962) prevedea înregistrarea bibliotecilor, adoptarea regulamentelor de activitate și determinarea poziției lor și a modului de finanțare se traduc anevoios în notă, de multe ori cu întârzieri nejustificate. Bibliotecile din centrele județene și orașe, a căror activitate s-a desfășurat în cadrul unei anumite unități teritorial-administrative, datorită fondului bogat de cărți, aveau rolul de a deservi cu cărți pe timp limitat bibliotecile rurale, care n-au posibilități materiale mari. În aceste condiții, cititorii de la sate aveau la dispoziție colecții de cărți și titluri care nu se găseau în biblioteca locală.²⁶

Din păcate în zilele noastre bibliotecile din satele românești aproape au dispărut complet în negura timpului, de mult apus. ◀

20 Ibidem

21 Gligor Popi și alții, *Monografia Alibunarului*, Alibunar, Editura C.R.I., 1998, p. 147

22 „*Libertatea*”, 19 octombrie 1954, p. 5

23 „*Lumina*”, nr. 3–4, anul 1961, p. 200

24 Mircea Măran, *Kulturne prilike kod Rumuna u Banatu 1945–1952*, p. 197

25 Cornel Bălica, *Bibliotecile și sălile de lectură prezintă un factor important în cultura P. A. Voivodina*,

„*Libertatea*”, 24 martie 1960, p. 6

26 „*Libertatea*”, 11 februarie 1962, p. 6

Primele manuale românești elaborate în Serbia

Scrie:
Dr. Dorinel Stan

Din perspectiva istorică, manualele școlare oglindesc nu doar stadiul de dezvoltare al unei discipline științifice, ci și concepțiile pedagogice care l-au călăuzit pe autor în elaborarea lor.

Până azi volumul literaturii didactice la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, nu a fost suficient cercetat, stabilit și apreciat la adevărata valoare pedagogică, culturală și națională.

Astfel un număr important de manuale (cărți) folosite în școlile cu limba de predare română n-au fost descoperite, nu se mai păstrează și doar un număr mic de manuale se găsesc în arhive, care până în prezent nu au fost temeinic cercetate. Manualul școlar a rămas un izvor inepuizabil în ceea ce privește studiul, caracterul, calitatea, și eficiența procesului educativ - instructiv.

Manualele școlare pe care le-a elaborat Ștefan C. Alexandru la Srediștea Mică sunt interesante datorită selecției de valori pe care autorul o face și a concepțiilor pedagogice care l-au călăuzit în elaborarea manualelor.

În această parte a Banatului, manualele școlare au fost întocmite, în primul rând, de învățători, apoi oamenii de cultură, știință și artă. Ștefan C. Alexandru, învățător la Pârneaora în perioada anilor 1900 -1903, este primul care a întocmit manuale școlare românești în acest spațiu bănățean, respectiv în Serbia.

Este vorba de următoarele manuale: Cartea copiilor- ilustrată – pentru clasa II primară, Editura H. Zeidner, Brașov 1899; I-a Carte a copiilor sau Abecedarul ilustrat pentru clasa I-a primară, Editura librăriei H. Zeidner, Brașov, 1902; Catehism pentru școlile primare gr. or. Române,

manuscris elaborat în 1903 și aflat în fondul de arhivă al Mitropoliei Banatului.

Ștefan C. Alexandru s-a născut la 26 septembrie 1870 în Timișoara. Între 1855-1888 a urmat cursurile Preparandiei din Arad. A funcționat ca învățător în Seciani, comitatul Timiș, între 1888 - 1894, când a întrerupt activitatea didactică pînă în 1896. La sfârșitul anului 1897, după ce funcționează o scurtă perioadă în Craiova, apare posibilitatea de a fi angajat ca învățător în cercul Vârșetului. La 3 Noiembrie 1897, învățătorul T. Răbăgia din Râtișor și I. Neagoe, președintele comitetului parohial, solicită un învățător la clasa începătorilor, deoarece primarul și notarul comunei voiau să transforme instituția lor școlară în școală comunală, în care limba de predare era cea maghiara. Răspunzând acestei cereri, Mihai Juica, administratorul protopopiatului Vârșeț, propune să fie numit Ștefan C. Alexandru, din Seceani, comitatul Timiș.

Primind decizia de numire din partea senatului școlar din Caransebeș, Ștefan C. Alexandru și-a ocupat postul la 31 decembrie 1897. A funcționat în această localitate pînă la 1 octombrie 1898, cînd din cauza unor intrigi locale, a demisionat. Învățătoarea Sofia Zarva, care i-a urmat în post, a părăsit și ea școala din Râtișor la 31 decembrie 1898 și a fost angajată la Șipet. Între 1900 -1903, Ștefan C. Alexandru a funcționat ca învățător în Srediștea Mică. În 15 noiembrie 1903, el a solicitat alegerea sa ca învățător, la clasele superioare din Beregsău. În cererea înaintată în acest sens senatului școlar din Arad, Ștefan C. Alexandru menționează că între 1900 - 1903 a fost învățător în Srediștea Mică, unde a activat cu zel "spre mulțumirea întregii comuni".

La începutul anului 1901, învățătorul Ștefan Alexandru a întocmit manualul și face demersurile necesare spre aprobarea lui.

În timpul cât a activat la Srediștea Mică, Ștefan C. Alexandru a înființat un cor și a participat la

activitatea culturală din comună. Dar prestațiile sale cele mai valoroase pe terenul pedagogic l-au constituit manualele sale. Primul manual, *Cartea copiilor- ilustrată - pentru clasa II primară*, a fost recomandată senatului școlar din Caransebeș de librarul H. Zeidner din Brașov, care era și editorul manualului. Editorul arată în cererea adresată forurilor școlare din Caransebeș că manualul a fost elaborat de baza principiului lui Jacotot "totul e în toate". Senatul școlar din Caransebeș a solicitat învățătorului I. Caba din Curte, cercul școlar Făget, să facă observații asupra manualului și să se pronunțe dacă manualul poate fi recomandat învățătorilor din dieceza Caransebeșului. Ion Caba a subliniat valoarea manualului și a propus senatului școlar din Caransebeș să aprobe utilizarea lui ca manual școlar. De aceeași opinie favorabilă s-a bucurat *Cartea copiilor* și din partea cunoscutului pedagog arădean P. Pipoș, care a remarcat organizarea concentrică a materiei în structura manualului. Comunicându-i în 24 ianuarie 1902 lui Ștefan C. Alexandru că manualul său *Cartea copiilor* a fost recomandat învățătorilor arădeni, V. Goldiș, secretar al Consistoriului din Arad, sugerează autorului să ia în considerare la reeditarea manualului observațiile critice ce s-au făcut asupra primei ediții.

Cartea copiilor a fost sever apreciată de către O. Ghibu în remarcabila sa lucrare de istorie a literaturii didactice. Judecat în perspectiva timpului, acest manual se prezenta ca o realizare didactică bazată pe o concepție enciclopedică. Deși e un manual de citire, *Cartea copiilor* nu conține numai piese cu conținut literar, ci și bucăți cu conținut științific, din care elevii asimilează cunoștințe despre grădină, pădure, diferite minerale, apă, căi de comunicație. Textele de citire sunt grupate în raport cu lunile anului școlar, începând cu septembrie și terminând cu iunie. Textele de citire sunt selecționate din operele unor scriitori români reprezentativi prin creația lor literară: I. Creangă, P. Ispirescu, A. Pann, C. Negruzzi, V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu. Cele mai multe poezii sunt din opera lui V. Alecsandri, în special din pastelurile lui. Din manual nu lipsește cunoscuta poezie a lui G. Sion: *Limba românească*, atât de mult întâlnită în manualele școlare din Transilvania.

Cartea copiilor pentru clasa a II-a primară nu este un simplu manual menit să contribuie la formarea deprinderilor de citire ale elevilor și la educația lor estetică, ci este un manual cu un conținut mult mai bogat: lectură, exerciții de intuiție ce puteau fi utilizate pentru dezvoltarea spiritului de observație al elevilor și la cunoașterea naturii; exerciții gramaticale și de aritmetică. La sfârșitul lecțiilor se află proverbe și ghicitori. Unele din lunile anului sunt ilustrate cu câte o strofă din pastelurile lui V. Alecsandri. Astfel, despre luna noiembrie se arată că "în luna asta frigul crește

tot mai mult, căci toamna e pe sfârșite". Apoi: "Ziua scade, iarna vine pe crivăț călare, / Vântul șuieră prin hornuri, răspândind înfiorare./ Boii rag, caii nechează, câinii latră la un loc./ Omul trist cade pe gânduri și s-apropie de foc". La fel procedează și cu descrierea timpului în lunile decembrie, ianuarie, februarie, martie, aprilie și mai. La fiecare lună se recurge la câte o strofă sau două din pastelurile lui V. Alecsandri.

Valoarea educativă a manualului rezidă și în resursele formative ale textelor care-i alcătuiesc conținutul. Autorul a selecționat povestiri morale accesibile vârstei copiilor urmărind să cultive în actul predării iubirea față de părinți, spiritul de colegialitate, dragostea față de muncă și să dezvolte trăsăturile morale pozitive. Apelul la proverbe e preferat pentru a ilustra o învățătură morală cu caracter normativ. La sfârșitul bucății de lectură "Mielul neascultător" este redat proverbul: "Cine n-ascultă de părinți, suferă necazuri cu lacrimi fierbinți". Așa cum este alcătuit, manualul nu e o îngrămădire de texte, ci manifestarea preocupării de a pune la îndemâna școlărilor din clasa a II-a un manual unic, din care ei să rețină cunoștințele din domeniul disciplinelor prevăzute în planul de învățământ: aritmetică, gramatică, geografie, științe ale naturii, dar să le formeze și deprinderea de lectură. Din această preocupare a provenit caracterul enciclopedic al manualului.

Editorul cărții, librăria H. Zeidner din Brașov în 20 mai, 1901 se adresează Prea Sfinției Sale, episcop al Caransebeșului și Vârșețului, Nicolae Popea. "Îmi permit a transmite Prea Venerabilului Consistor diecezan și *Cartea copiilor - ilustrată de Ștefan C. Alexandru din Srediștea Mică (Pârneaora) pentru clasa a II-a primară, spre aprobare. Cartea aceasta conține în sine întreaga teorie a autorului din toate ramurile de învățământ prevăzute în clasa a II-a primară. Ea este compusă în înțelesul principiului "Totul e în toate", dar este foarte potrivită elaborată și din punctul de vedere material al poporului român*".

Editorul acestei cărți este de părere, că a făcut un foarte bun serviciu școlilor românești și cere aprobarea manualului din partea Prea Venerabilului Consistoriu Diecesan, iar cartea cât mai repede și ușor să poată intra în școlile românești spre ușurarea activității învățătorilor și școlilor.

Pentru aprobarea manualului în primul rînd, era nevoie ca Reuniunea Învățătorilor români din școlile confesionale din dieceza Caransebeșului spre a-și da părerea. În ianuarie 1902 s-a ținut ședința despărțământului Vârșeț, a Reuniunii Învățătorilor români din dieceza Caransebeș.

În absența președintelui Mihai Juică (Srediștea Mică), ședința a fost condusă de Achim Miloia, vicepreședintele Reuniunii, care a prezentat planul de învățământ. Adunarea a recomandat

"Cartea copiilor" pentru clasa a II-a primară, în urma citirii recenziei apărute în "Foaia diecezană". A urmat la aceiași editură și cel de-al doilea manual al acestui autor, "I-A Carte a copiilor" sau "Abecedarul ilustrat pentru clasa I primară".

I-A Carte a copiilor sau abecedarul ilustrat pentru clasa I-a primară, a fost tipărită cu asentimentul "Reuniunii învățătorilor din dieceza Caransebeșului". În 18 martie 1902, Ștefan C. Alexandru s-a adresat Episcopiei ortodoxe din Caransebeș solicitând aprobare pentru tipărirea manualului. Senatul școlar al consistoriului din Caransebeș a încuviințat utilizarea manualului în școlile populare din dieceză. Dintr-o recenzie tipărită în revista arădeană "Biserica și școala" reținem că manualul a fost apreciat și în dieceza Aradului.

Abecedarul elaborat de Ștefan C. Alexandru se compune din trei părți. Partea I era destinată predării literelor mici de mână și de tipar. În partea a II-a erau texte care cuprindeau literele mari de mână și de tipar. Valoarea educativă a textului crește datorită proverbelor din finalul lecției. Semnalăm câteva proverbe: "Ai carte, ai parte", "Curățenia e mama leacurilor", "Iertarea e cea mai bună război", "Însoțiri rele strică purtări bune", "Unirea face puterea" și altele. Partea a III-a cuprinde mici bucăți de citire: "Școala", "Ceasornicul", "Calul și vrabia", "Copilul și mărul", "Picătura de rouă", "Floarea soarelui".

Abecedarul se încheie cu o lecție-model, a cărei structură este următoarea:

Subiectul: Copilul mincinos (Textul era în manual).

Scopul: Azi vom citi despre pășania unui copil mincinos.

Analiza: Discuții pregătitoare despre minciună.

Sinteza: Lectura de către elevi a bucății. Citesc doi elevi și după ce a citit fiecare elev, se reproduce conținutul textului citit. Lectura e urmată de povestirea de către un elev a conținutului bucății pentru a se releva învățătura morală. Citirea-model a întregului text se făcea de către învățător.

Aplicarea: Învățătorul îndeamnă pe elevi să se prăgătească temeinic pentru lecția viitoare.

Manuscrisul Catehism pentru școlile primare gr. ort. a fost înaintat din Srediștea Mică în 1903 Episcopiei din Caransebeș pentru a fi editat, dar n-a fost tipărit. El interesează istoria pedagogiei prin două aspecte: ideile referitoare la educația morală a elevilor și influența gândirii pedagogice a lui I. F. Herbart asupra didacticii epocii. În prefața manuscrisului său, Ștefan C. Alexandru consideră că educația morală a elevilor se realizează dacă învățătorul este un om moral și dispune "de însuflețire și interes pentru tot ce privește înălțarea inimii în direcția binelui și a frumosului".

Manuscrisul se încheie, ca și abecedarul, cu o lecție-model. Structura acestei lecții practice

este următoarea: scop, analiză, sinteză, asociere, sistematizare, metod și aplicare. Aceste trepte ale lecției atestă pătrunderea terminologiei didactice herbartiene în practica școlii românești din Banat. În structura lecțiilor din manuscrisul său, Ștefan C. Alexandru pornește de la teze etice generale la fapte reale de viață și formulează concluzii menite să reglementeze comportamentul social al elevilor. Analizând relațiile copiilor, el formulează concluzia că "noi trebuie să ținem pe părinții noștri în cinste și omenie" și arată modalitățile concrete de respectare a acestei norme etice.

Manualele lui Ștefan C. Alexandru au izvorât din necesitatea resimțită de învățători de a îmbogăți literatura didactică a epocii. Ele atestă pătrunderea în procesul de învățămînt a terminologiei didactice promovată de școala herbartiană. Abecedarul atestă, așa cum a semnalat O. Ghibu, o influență și a literaturii didactice din România, ceea ce denotă că învățătorii bănățeni nu erau străini de preocupările pedagogice contemporane. Aceste manuale au, însă, în structura lor și elemente de originalitate: utilizarea proverbelor în educația morală a elevilor, descrierea naturii în diferite luni ale anului prin versuri din opera lui V. Alecsandri, structură enciclopedică pentru elevi, îndrumări metodice pentru învățători și numeroase referiri la viața și activitatea practică. Manualele didactice ale lui Ștefan C. Alexandru scrise la Srediștea Mică, oglindesc preocupările culturale și căutările pedagogice care existau în școlile românești din Serbia, respectiv din cercurile Vârșețului la începutul sec. al XX-lea.

Totuși cei trei ani (1900 - 1903) petrecuți la Srediștea Mică, în calitate de învățător, a lăsat amprenta asupra vieții pedagogice și culturale din aceasta veche așezare din Munții Vârșețului.

În această perioadă, la Pârneaora, împreună cu Mihai Juică, pe atunci preot local și administrator al Protopopiatului Vârșeț cu sediul la Srediștea Mică, Ștefan Alexandru a înființat un cor participînd cu zel la toate activitățile culturale din așezământ. Cu toate acestea, Ștefan C. Alexandru a fost, în primul rând, un bun dascăl, însă prestațiile sale cele mai valoroase pe tărâm pedagogic le-au constituit totuși manualele scrise.

Bibliografie selectivă:

1. Arhia Bisericii Ortodoxe Române din Srediștea Mică 15/1902
2. Arhiva Episcopiei Caransebeșului 200/1901
3. A.M.B.C. 42/1902, Gligor Popi, Români din Banatul Sârbesc, 1993, p. 155
4. A.B.O.R. din Srediștea Mică 18/1902
5. Arhiva Mitropoliei Banatului, Timișoara, cota IV-240-1903
6. A.B.O.R. din Srediștea Mică 38/1900
7. Arhiva Mitropoliei Banatului, Timișoara, cota IV-282-1900
8. A.B.O.R. din Srediștea Mică 27/1904

Societăți cultural-artistice românești din Voivodina în primele două decenii postbelice

SOCIETATEA CULTURAL-ARTISTICĂ DIN OMOLIȚA

Scrive:
D. S.

Glogoni, Doloave, Seleuș, Petrovașâla, Sân- Mihai, Satu Nou, Alibunar, Begheiți etc. În câteva rânduri participă la întrecerile corale din Panciova.³

Corul

Corul bărbătesc din Omolița ia naștere în anul 1910, sub conducerea preotului Nicolae Popovici, apoi dirijarea corului este preluată de preotul Lucian Lungu. În timpul războiului și-a încetat activitatea, iar în 1925 este reorganizat de Pantelie Drăghici din Coștei, sub formă de cor mixt. Totuși, cea mai mare contribuție și cele mai importante succese corul obține avândul în frunte pe entuziastul Coriolan Fara. În anul 1958 el se stinge din viață, iar corul își încetează activitatea, dispărând orice formă de activitate culturală românească în localitate.¹

Din repertoriul corului amintim următoarele piese muzicale: Negruța, Trecui valea mort de sete, Cătălina, Logojana și altele.² Corul a concentrat în multe sate românești din Voivodina: Deliblata,

Conducerea societății, secția de folclor, secția de teatru

Comitetul de conducere al SC din Omolița în perioada anilor cinzeci ai secolului trecut a avut următoarea componență: Sava Mioșcu – președinte, Fara Gheorghe – vicepreședinte, Liuba Crăinean – casier și încă doi membrii, Mărginca Minuță și Fara Aurel. Responsabil pentru secția de teatru a fost Crăinean Liuba (învățător), iar pentru secția folclorică coordonator a fost Moise Sava.⁴

Note:

1 Anton Eberst, Muzički amateri Vojvodine, p. 131

2 Contribuții la istoria culturală a românilor din Voivodina vol. IV, Vârșeț, Editura SLR, 1977, p. 215

3 Costa Roșu, Corurile noastre bănățene (...)p. 70

4 Gligor Popi, Societatea Culturală din Omolița, „Libertatea”, 14 februarie 1955, p. 5

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul Ministerului pentru Români de Pretutindeni (www.mprp.gov.ro).
Conținutul acestei reviste nu reprezintă poziția oficială a Ministerului pentru Români de Pretutindeni.

Glasul Cerbiciei - publicație editată și fondată de "Români Independenți din Serbia"

Contact: tel: +381 13 416-182; +381 64 1195 384; +381 69 732207 sau

e-mail-ul: romanii.independenti@gmail.com; sdorinel@gmail.com; www.ris.org.rs

Cont curent: Nezavisni Rumuni Srbije, Vojvođanska Banka a.d. Novi Sad - Vrșac:320005063997

și cont valutar: Vojvođanska Banka a.d. Novi Sad - Vrșac: 320005064385

Reproducerea parțială sau integrală se poate numai cu acordul fondatorului.

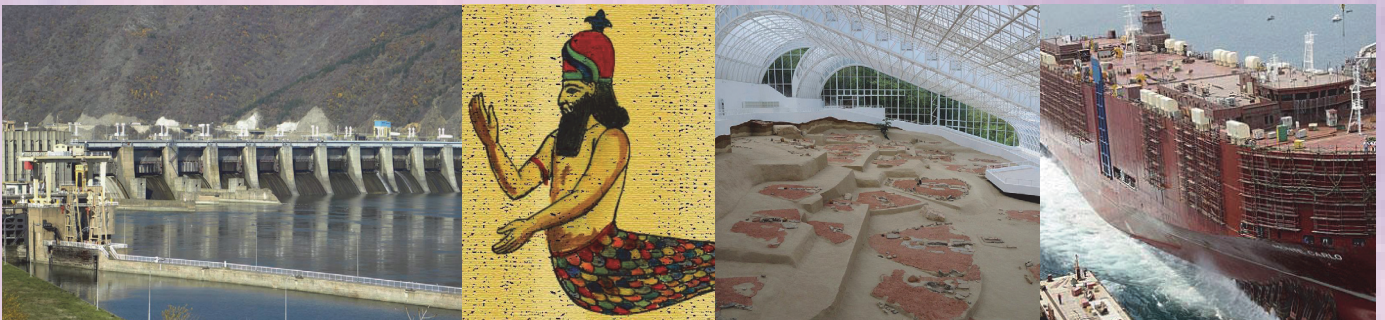
CLADOVA

Cladova (sârbă: Кладово, română: Cladova, germană: Kladowo, Zanes) este un oraș situat în Districtul Bor în partea de est a Serbiei, pe Dunăre, vis-a-vis de Drobeta-Turnu Severin. Populația orașului Cladova este de 9.142 de locuitori, în timp ce populația municipiului Cladova cu așezările din jur este de 23.622 locuitori. În timpul Imperiului Roman, numele orașului a fost „Zanes” în timp ce fortificațiile au fost cunoscute ca „Diana” și „Pontes”. Împăratul Traian a ordonat să se construiască o serie de fortificații în zonă și podul care este cunoscut azi ca Podul lui Traian, acesta a fost construit peste Dunăre, un capăt se afla în Cladova iar celălalt pe malul unde se află astăzi Drobeta Turnu Severin. Mai târziu, slavii au fondat aici o așezare, care a fost numită Novi Grad (Нови Град), în timp ce otomanii au construit aici o cetate numită „Fetislam”. Numele Kladowo de astăzi a fost menționat pentru prima dată în 1596 într-un document militar austriac.

Aproape 60 de specii de pești sunt prezente în Dunăre și afluenții ei în Parcul Național Djerdap aproape de Cladovo. Cea mai bogată faună este a păsărilor care are aproape 200 de specii, enumerăm: micul cormoran (Phalacrocorax pygmaeus), vulturul pitic (Hieraeetus pennatus), vulturul (Haliaeetus albicilla), falconul gri (Falco peregrinus)... Mamiferele sunt prezentate cu aproximativ cincizeci de specii, dintre care următoarele specii se pot distinge ca rarități naturale: râs (Lynx), pisică sălbatică (Felix sylvestris), lup (Canis lupus), capra de munte (Rupicapra rupicapra), cerb (Cervus elaphus) și altele.

Cel mai mare obiectiv economic este Centrala Hidroelectrică „Derdap” de pe Dunăre. Alte afaceri din zonă au legătură tot cu centrala hidroelectrică. Populația din satele din jurul Cladovei (preponderent română/vlahă) este în cea mai mare parte susținută de către membrii familiei care lucrează în țările din vestul Europei, o altă activitate generatoare de venit este agricultura. În Cladova activează mai multe organizații românești și un Centru Cultural Românesc. În perioada antichității, o fortificație, lângă Podul lui Traian, a existat în această locație, iar în Evul Mediu, slavii au fondat aici un oraș nou, care s-a numit „Novi Grad”, dar a fost demolat de către maghiari în 1502. El a fost reconstruit în 1524 de către otomani fiind denumit: „Fethi Islam” („Fetislam”).

Există numeroase evenimente în Kladowo în cursul anului. Unele sunt tradiționale iar unele sunt noi cu scopul de a îmbogăți perioada sezonului turistic. În mod tradițional, se sărbătorește Sfântul Trifun - Ziua Frumuşilor și cultivatorilor de struguri și Târgul Mare-Sabat din 28 august. În lunile de vară sunt Săptămâna Albastră (Blue week), regate, expoziții de miere, Ethnofestival și Cupa de Aur pentru Piticii din Tekija.

Tereza Gașpăr